

**T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ 2005 VE 2018 ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Habip SELVİ

Yüksek Lisans Tezi

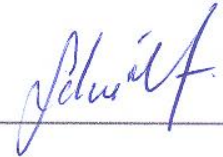
**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SARI**

Kütahya, 2018

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programlarının Karşılaştırılması” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların “Kaynaklar” bölümünde gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23/11/2018

Habip SELVİ

Kabul ve Onay

Habib Selvi'nin hazırladığı "Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programlarının Karşılaştırılması" başlıklı yüksek lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü eğitim öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oy birliği ile kabul edilmiştir.

.../.../2018

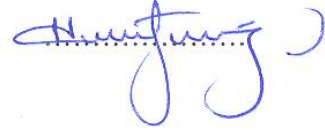
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SARI (Danışman)

Prof. Dr. Mithat AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Hafize ER TÜRKÜRESİN

Doç. Dr. Baykal BİÇER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Önsöz ve Teşekkürler

Eğitim ülkelerin kalkınmasında ve gelişmesinde etkili olan unsurlardan biridir. Bu sebeple okullarda uygulanan öğretim programlarının işlevsel olması gereklidir. Dünyada eğitim alanında meydana gelen gelişmeler ve değişimler ülkemizdeki eğitim programlarının yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda yapılan program geliştirme çalışmaları sonucunda 2018 yılında ilköğretim programı hazırlanmış ve kademeli olarak tüm ilköğretim okullarında uygulanmaya konmuştur.

Öğretim programının, Türk eğitim sistemindeki yeri ve öneminden hareketle “Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programlarının Karşılaştırılması” tez konusu olarak seçilmiştir. Her iki program, program öğeleri açısından incelenerek aralarındaki farklılıklar ve benzerlikler tespit edilmiştir. Bu sayede tezin, program geliştirme çalışmalarına yardımcı olması amaçlanmıştır.

Eğitim sisteminin ve bir dersin amaçlarına ulaşmasında programların öneminden hareketle tez çalışmasına başlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada, bilgi ve tecrübesini esirgemeyen, sıcak ve yakın davranışlarıyla çalışmam süresince bana yardımcı olan Danışmanım Dr. İbrahim SARI' ya, çalışma sürecinde bana yol gösteren Doç. Dr. Metin DEMİR' e, araştırmamda beni yalnız bırakmayan değerli eşim Rabia SELVİ 'ye ve bugüne kadar maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem ile babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Habip SELVİ

İçindekiler

Yemin Metni	i
Kabul ve Onay.....	ii
Önsöz ve Teşekkürler.....	iii
İçindekiler	iv
Tablolar Dizini	vi
Şekiller Dizini	vii
Kısaltmalar Dizini	viii
Özet	ix
Abstract	x
Birinci Bölüm.....	1
Giriş.....	1
Eğitimle İlgili Temel Kavramlar	1
Eğitim.....	1
Öğretim	2
Öğrenme.....	3
Program Geliştirmede Temel Kavramlar	3
Program geliştirme.....	3
Eğitim programı	4
Öğretim programı.....	5
Ders programı	6
Örtük program.....	6
Program Geliştirmenin Tarihsel Gelişimi	7
Program Geliştirmenin Felsefi Temelleri.....	10
Başlıca felsefeler	11
İdealizm (idealistlik)	11
Realizm (gerçekçilik)	12
Pragmatizm (yararcılık)	12
Existentializm (varoluşçuluk)	14
Eğitim felsefeleri.....	14
Daimicilik.....	14
Esasicilik	15
İlerlemecilik	17
Yeniden kurmacılık.....	18
Program Geliştirmenin Psikolojik Temelleri	20
Davranışçı kuramlar.....	21
Bilişsel kuramlar	21
Yapılandırmacılık kuramı	24
Sosyal Bilgiler ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Tarihsel Gelişimi	25
Yeni Öğretim Programı.....	29
Yeni öğretim programının amaçları	30
Yeni öğretim programının perspektifi	32
Yeni öğretim programında yetkinlikler.....	32
Yeni öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar.....	34
Yeni öğretim programının yapısı	35

Eski (2005) ve Yeni (2018) Öğretim Programlarına Genel Bir Bakış.....	37
İlgili Araştırmalar.....	38
Problem Durumu.....	42
Araştırmanın Amacı ve Önemi	44
Problem Cümlesi.....	44
Alt problemler.....	44
Sayıtlılar.....	45
Sınırlılıklar.....	45
Tanımlar.....	45
İkinci Bölüm	47
Yöntem.....	47
Araştırma Modeli.....	47
Veri Toplanması.....	48
Veri Toplama Araçları.....	48
Verilerin Analizi.....	48
Üçüncü Bölüm	49
Bulgular ve Yorum.....	49
4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programı Arasında Amaçlar Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?	49
4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programı Arasında Kazanım Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?	51
4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programı Arasında İçerik Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?	58
4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programı Arasında Öğrenme-Öğretme Süreci Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?	63
4. ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programı Arasında Ölçme ve Değerlendirme Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?	63
Dördüncü Bölüm.....	65
Tartışma, Sonuç ve Öneriler	65
Tartışma ve Sonuç.....	65
Öneriler	69
Kaynakça.....	70
Özgeçmiş.....	77

Tablolar Dizini

Tablo 1. Yeni Öğretim Programının Özel Amaçları	31
Tablo 2. Yeni Öğretim Programında Öğrenme Alanları ve Süreler	37
Tablo 3. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Genel Amaçları.....	50
Tablo 4. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi 4.Sınıf Öğretim Programlarının Kazanımları.....	51
Tablo 5. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf Öğretim Programlarının Kazanımları.....	55
Tablo 6. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri	59
Tablo 7. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri	59
Tablo 8. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi 4 ve 5. sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri	60
Tablo 9. 2005 ve 2018 Öğretim Programlarında Beceriler	61
Tablo 10. 2005 ve 2018 Öğretim Programlarında Değerler	62

Şekiller Dizini

Şekil 1. Sosyal bilgilerin yararlandığı disiplinler.....	26
Şekil 2. Sosyal bilgilerin yararlandığı bilgi kaynakları.....	27

Kısaltmalar Dizini

A	: Amaç
K	: Kazanım
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
SBDÖP	: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
TYÇ	: Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

Özet

İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eski (2005) ve Yeni (2018) Öğretim Programlarının Karşılaştırılması

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler dersi (4 ve 5. Sınıflar) 2005 ve 2018 öğretim programlarının, program öğeleri (amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme) bakımından karşılaştırılması yapılarak, benzerlikler ve farklılıkların ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. Bu sebeple çalışma her iki öğretim programı üzerinde yoğunlaşmıştır. Literatür incelemesi niteliği taşıyan bu çalışma; giriş, kuramsal açıklamalar ve ilgili araştırmalar, yöntem, bulgular ve yorum, sonuç ve öneriler olmak üzere beş ana bölümden oluşmuştur.

Çalışma betimsel doküman analizi çalışmasıdır. Araştırma sürecinde çalışmanın amacına yönelik mevcut kaynaklar bulunmuş, her kaynak dikkatlice incelenmiş, gerekli bilgiler not alınmış ve notlardan yola çıkarak değerlendirme işlemi yapılmıştır.

2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim Programında vizyon ve temel felsefe ile ilgili açıklama yapılmasına karşın 2018 öğretim programında herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. 2005 ve 2018 programı yapılandırmacılık eğitim felsefesinin ilkeleri esas alınarak hazırlanmıştır. Her iki programda da öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. İki öğretim programında da hedeflerin olduğu, 2005 öğretim programında toplam 175, 2018 öğretim programında ise 131 kazanım bulunduğu, 2005 öğretim programında genel olarak 8 öğrenme alanı olduğu, 2018 öğretim programının ise 7 öğrenme alanı çerçevesinde meydana getirildiği ancak bazı öğrenme alanlarının isimlerinin değiştirildiği görülmüştür.

Sosyal Bilgiler dersi 2018 öğretim programında yer alan becerilerin bir bölümü günümüz gereksinimleri doğrultusunda güncellenmiştir. Diğer bir bölümü ise 2005 öğretim programındaki temel becerilerinden alındığı görülmektedir. 2005 öğretim programının içerdiği değerlerin 16 tanesinin 2018 programında aynı şekilde yer aldığı ve 2018 programında değer sayısının düşürüldüğü görülmektedir. Ölçme ve değerlendirme açısından 2018 öğretim programında klasik ve alternatif yöntemlerin kullanılmasını vurgulamış ve 2005 öğretim programından hangi yönlerden ayrıldığı belirtilmemiştir. Bu bağlamda 2018 öğretim programının 2005 öğretim programına göre çok fazla bir yenilik getirmediği söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Öğretim programı, program öğeleri, sosyal bilgiler.

Abstract

Primary Education Social Studies Course Comparison of Old (2005) and New (2018) Teaching Programs

In this study, social studies lesson (4th and 5th grades) 2005 and 2018 education programs, program elements (purpose, content, learning-teaching process, measurement and evaluation) in terms of similarities and differences are tried to be revealed. For this reason, the study focuses on both curricula. This is a literature review; introduction, theoretical explanations and related researches, methods, findings and comments, conclusions and recommendations.

The study is a descriptive document analysis study. During the research process, available resources were found for the purpose of the study, each source was carefully examined, the required information was noted and the evaluation process was made based on the notes.

Although there are explanations about vision and basic philosophy in 2005 Social Studies curriculum, no explanations were given in 2018 curriculum. The program of 2005 and 2018 is based on the principles of constructivism education philosophy. In both programs, student-centered, collective education and thematic approach are adopted. It was observed that there were targets in two teaching programs, a total of 175 in the 2005 curriculum, 131 in the 2018 curriculum, 8 in the 2005 curriculum, 8 in the learning curriculum and 2018 in the curriculum.

Some of the skills included in the 2018 curriculum have been updated in line with today's requirements. Another part is taken from the basic skills of 2005 curriculum. It is seen that 16 of the values included in the 2005 curriculum were included in the 2018 program and the number of values in the 2018 program was reduced. In terms of measurement and evaluation, 2018 emphasized the use of classical and alternative methods in the curriculum, and it was not stated in which direction the 2005 curriculum was separated. In this context, it can be said that the 2018 curriculum did not bring much innovation compared to the 2005 curriculum.

Keywords: Curriculum, curriculum principles, social studies.

Birinci Bölüm

Giriş

Bu bölümde, çalışmanın kuramsal çerçevesi(eğitimle ilgili temel kavramlar, program geliştirmede temel kavramlar, program geliştirmenin tarihsel gelişimi, felsefi ve psikolojik temelleri, Sosyal Bilgiler ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler öğretim programının tarihsel gelişimi, yeni öğretim programı), araştırmanın amacı, alt amaçları, problem durumu, önemi, sayılıları, sınırlılıkları ve ilgili terimlerin tanımları üzerinde durulmuştur.

Eğitimle İlgili Temel Kavramlar

Eğitim, öğretim ve öğrenme kavramları anlam bakımından birbirinden farklı olmasına rağmen genellikle birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Birbirleriyle yakın ilişkili olan bu kavramlara, bu bölümde açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Eğitim

Eğitim tüm felsefi sistemlere ve psikolojik yaklaşımlara göre farklı şekilde tanımlanmış olup bunların büyük kısmı eğitimi amaç doğrultusunda değerlendirmiştir. Buna göre eğitimin tanımını; İdealistler eğitim Tanrıya ulaşmak için yapılan tüm faaliyetler, realistler insanların toplumun başat değerlerine göre yetiştirilmesi, Marksistler çelişkilerin minimize edilerek üretimin gerçekleştirilmesi, pragmatistler yaşantılar aracılığı ile istendik davranış değişikliklerinin sağlanması, varoluşçular ise insanların sınır durumuna getirilme süreci olarak ifade etmişlerdir (Sönmez, 2015).

Eğitim, belirli bir amaç ve programa bağlı olarak bireylerin kendi yaşantıları yoluyla istendik davranışlar meydana getirmesidir (Topses, 2006). Eğitim sürecinde birey ve sosyal çevre sürekli bir etkileşim içindedir. Birey toplumun aktarmak istediği kültürü özümseyerek istenilir davranışlar kazanmak zorundadır. Her toplum, temel yapı taşı olan bireylerden kendini geliştirecek ve devam ettirecek niteliklere sahip olarak yetişmelerini ister. Bundan dolayı toplum öncelikli olarak bireylerin kazanmasını istediği özellikleri belirler. Daha sonra bu

özellikleri uyarıcılar yardımıyla bireylere kazandırmak için çalışır. Bu işleme kasıtlı kültürlenme veya eğitim denir (Çilenti, 1988).

Fidan ve Erden (1991) eğitimi kişiliğin gelişimine katkıda bulunacak, kişinin gelecekteki hayatında mutlu, huzurlu, başarılı, ülkesi için faydalı insan olmasını sağlayacak bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırma süreci olarak tanımlamışlardır.

İnsanlar, eğitimle uğraşmaya başladığı günden itibaren eğitimle ilişkili elde ettikleri deneyimlerden yola çıkarak, eğitimin işlevi ve nasıl uygulanacağı hususunda sorularına cevaplar aramıştır. Bu nedenle günümüze kadar eğitimle ilgili birçok tanım yapılmıştır. Yukarıdaki eğitimle ilgili felsefi boyutlar ve tanımlardan yola çıkarak eğitim, insanlarda davranış değişikliğinin oluşmasını sağlayan dinamik bir süreçtir denilebilir.

Öğretim

Eğitim ve öğretim sözcükleri kullanım ve anlam bakımından birbirleriyle karıştırılmaktadır. Eğitimin planlı ve programlı olarak eğitim kurumlarında gerçekleşen kısmı öğretimi oluşturur.

Öğretim, önceden belirlenmiş olan amaçlar çerçevesinde öğretme faaliyetlerinin istenilen davranışların kazandırılması için düzenlendiği yerler çoğunlukla eğitim kurumları olup okullarda yapılan denetimsel, programlı ve örgütlenmiş öğretme faaliyetleridir (Fidan ve Erden, 1991). Öğretim, öğretmenler tarafından eğitim kurumlarında öğrencilere bilgi, beceri kazandırmak, onların fiziksel ve zihinsel açıdan gelişmelerine katkıda bulunacak toplum yaşamına uyum sağlamalarına yönelik gerçekleştirilen tüm etkinliklerdir (Çalık, 2006; Kaya, 2006).

Eğitim ve öğretim sözcükleri kullanım ve anlam bakımından birbirleriyle karıştırılmaktadır. Eğitimin planlı ve programlı olarak eğitim kurumlarında gerçekleşen kısmı öğretimi oluşturur. Kısaca öğretim, bir eğitim kurumunda öğretmen ile öğrenci arasında gerçekleştirilen ve eğitimin istendik davranışlar boyutunun gerçekleştirildiği etkinliklerin tümü olarak tanımlanabilir.

Öğrenme

Öğrenme yeteneği insanları sosyal varlık yapan ve diğer canlılardan ayıran en önemli özellikler arasında yer almaktadır. İnsanoğlu doğduğu zaman hiçbir bilinçli davranış sergilemez. Yaşamı için gereken bütün davranışları çevrenin etkisi ve doğuştan sahip olduğu güçler vasıtasıyla öğrenir. Öğrenme farklı şekillerde tanımlansa da psikologların büyük kısmı öğrenmenin kişinin çevresiyle etkileşime geçmesi neticesinde oluştuğunu ve kişinin davranışlarında değişikliğe neden olduğunu ifade etmektedirler (Fidan ve Erden, 1991).

Bireyin duyu organları sayesinde çevresi ile olan etkileşimi sonucunda gerçekleşen öğrenmeye kendiliğinden öğrenme, başkalarının yardımı ile elde ettiği öğrenmeye ise yönlendirilmiş öğrenme denir (Çıkkılı, 2007). Öğrenme en basit şekliyle, belli uyarıcılara belli bir biçimde davranma alışkanlığını kazanmadır. Bunun için günümüz psikologları ve eğitimcileri öğrenmeyi, “davranış değişikliği” olarak tanımlamaktadır (Çilenti, 1988).

Öğrenme aile, çevre ve okul ekseninde gerçekleşir. Bireyin bunlarla etkileşime girmesi sonucunda davranış değişiklikleri meydana gelir. Bu değişiklikler kişinin hayatına yön vereceği için, topluma ve değerlere uygun olumlu öğrenmeleri sağlaması gerekmektedir.

Program Geliştirmede Temel Kavramlar

Program kelimesi Yunanca bir kelime olup yapılması gereken işin bölümlerini, yapılma sırasını, zamanını ve ne şekilde yapılacağını gösteren tasarı anlamına gelir. Diğer bir ifadeyle işin yapılması bir programa bağlanmak zorundadır. Toplumların ideal eğitim hedeflerine ulaşabilmeleri için bu alanla ilgili çalışmaların belirli bir program dahilinde yapılması gerektiğinden eğitim-öğretimin programlı yapılması son derece önemlidir (Büyükkaragöz, 1997).

Program geliştirme

Eğitim programları, toplumsal değişimler, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler ve konu alanlarındaki değişim ve gelişmeler göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılmaktadır.

Varış (1994) program geliştirmeyi okul içinde ve dışında kazandırılmak için belirlenen amaçları etkinliklerle gerçekleştirmek üzere düzenlenmiş, içerik ve

etkinliklerin uygun metotlarla geliştirilmesine yönelmiş eşgüdümlü çabaların tümü şeklinde tanımlanmaktadır. Program düzenleme bir basılı program hazırlamadır. Program geliştirme ise hazırlanan programın uygulama aşamasında geliştirilmesidir. Bu bağlamda program geliştirme basılı programın masa başında değiştirilmesi değil, bilimsel dayanağı olan ve belli yöntemlerden yararlanan kapsamlı ve sürekli bir araştırma sürecidir.

Program geliştirme bir süreçtir. Bu süreç; hedeflerin belirlenmesi ve istendik davranışlara dönüştürülmesi, yaşantı ve eğitim durumlarının planlanması, planlanan yaşantı ve durumların örgütlenmesi, planlanıp örgütlenen yaşantı ve durumların gerçekleştirilmesi, çevre ayarlanması, programın ve istendik davranış değişimleri oluşturup oluşturmadığının yoklanması ve değerlendirme gibi aşamalardan oluşan bir araştırma ve geliştirme sürecidir (Ertürk, 2013). Bondi ve Wiles'e (1993) göre program geliştirme, belli bir plana göre kurgulanmış etkinlikler yoluyla öğrencilere kazandırılması amaçlanan öğrenme yaşantılarını kapsayan bir süreçtir.

Yukarıdaki izahatlardan anlaşılacağı üzere Program geliştirmenin süreç odaklı olduğu ve birbirini tamamlayan aşamalar zincirinden oluştuğu görülmektedir.

Eğitim programı

Eğitim programının geçmişinin M.Ö. I. yüzyıla kadar dayandığı ifade edilmektedir. Ceaser ve askerleri tarafından Roma'da yarış arabalarının yarıştığı oval şekilli koşu pisti için Latince "koşu yolu" anlamındaki "Curriculum" kelimesi kullanılmıştır. Koşu pisti kavramı soyut bir kavram olarak günümüzde ders programına geçişi sağlamış olup bu süreçte "Curriculum" (eğitim programı) takip edilen yol manasında kullanılmaya başlanmıştır (Oliva, 2005). Bu sebeple kelimenin kökeninden yola çıkarak bazı eğitimci ve düşünürler "izlence" kelimesini kullanmışlardır. Bazı düşünürler ise eğitim programı için yetiştirmek eyleminden hareketle "yetişek" kelimesini kullanmışlarsa da "eğitim programı" kavramı daha yaygın olarak kullanılmıştır (Demirel 2017). Ertürk (2013) eğitim programı için "yetişek" kavramını kullanmıştır. Ertürk'e göre yetişek kavramı bazı öğrencilerin belirli zaman sürecinde yetiştirilmesine dair düzenli eğitim durumlarının tamamını içine alır. Sönmez (2015) ise Eğitim sisteminin temelini

“yetişek” in oluşturduğunu, yetişeklerin de öğrencileri takip etmeye karar verilen amaç ve davranışları, bunların içerik ile olan ilişkisini, eğitim ve sınamada durumlarını kapsadığını ifade etmiştir,

Variş (1994) eğitim programının, eğitim kurumunun öğrenciler için sağlamış olduğu uygun ortamda, milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik bütün faaliyetleri içerdiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda öğretimin ders dışı kol faaliyetleri, rehberlik, özel gün ve haftaların kutlanması, geziler, kısa kurslar gibi hizmet ve fonksiyonları da içerdiğini belirtmiştir. Şimşek (2007) ise Eğitim programlarını; toplumların, öğrencilerin ve kurumların beklentilerini göz önünde bulundurarak, okulda ve okul dışında yapılabilecek tüm etkinlikleri kapsayan planlar olarak tanımlamıştır.

Bu açıklamalardan yola çıkarak eğitim programının bireyin ve toplumun şekillenmesine yön veren sistematik bir yapı olduğu söylenebilir. Eğitim sisteminin başarıya ulaşmasında büyük katkısı olan eğitim programları, Türkiye'nin gelişmiş ülkeler düzeyine çıkması için sürekli bir değişme ve yenileşme göstermiştir. Cumhuriyet döneminden günümüze kadar yapılan uygulamalar zaman zaman yanlış ve yetersiz olmasına rağmen eğitim süreçlerine konu olan her alanda önemli bir yol kat edilmiştir. Türkiye'nin gelişmiş ülkeler düzeyine çıkması için sadece okullaşma oranını artırmakla kalmayıp, eğitimde niteliği sağlayabilecek programlar hazırlanmalı ve sürekli geliştirilmelidir. Bu bağlamda süreç odaklı olan eğitim programı devamlı, kapsamlı ve uygulamalı olmalıdır.

Öğretim programı

Eğitim programı içerisinde bulunan öğretim programı belirli bilgi kategorilerinden meydana gelen, okullarda uygulanan, kazandırılması gerekli olan bilgi ve becerilerin eğitim programı amaçlarına paralel bir şekilde planlanıp oluşturulmasıdır (Variş, 1994). Bir başka tanımda ise; öğretim programı, okul içinde veya dışında öğrenciye kazandırılması amaçlanan bir dersin öğretimi ile ilgili tüm faaliyetleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2017)

Öğretim programı, belirli eğitim basamağında bulunan çeşitli sınıf ve derslerde verilecek olan konuları, bu konuların hedeflerini, her bir dersin sınıflara göre haftalık kaç saat verileceğini ve bu derslerde uygulanacak yöntem ve

tekniklerini kapsayan kılavuzdur. Genel olarak her eğitim kademesinde verilen program öğretim programının karşılığı olarak nitelendirilebilir. Ülkemizde her okulun öğretim programı ilgili öğretim basamağı ile adlandırılmaktadır (İlkokul programı, ortaokul programı, lise programı gibi). Bu nedenle de okul programı daha somut bir anlam ifade etmektedir (Büyükkaragöz, 1997).

Hülasa, eğitimin içerisinde yer alan, eğitim basamaklarında bulunan derslerin öğretimi ile ilgili faaliyetlerin düzenlenmesine eğitim programı denilebilir.

Ders programı

Eğitim tarihinde ders programının içeriği temel yetenek, bilim ve sanat öğretimi olarak belirlenmiştir. Birçok eğitimciye göre; program, temelde öğreneni belli bir forma sokan konu, yetenek ve bilgilerin bütünüdür. 20 yy. da öğretimin tecrübe kazandırma işi düşünüldüğünden beri, birçok eğitimci yaygın bir ders programı kuramından söz etmeye başlamışlardır. Bu eğitimcilere göre; okulun dahilinde olan bir program, öğrencinin tüm yaşantılarını içermelidir (Guttek, 2001).

Ders programı, Öğretim programlarındaki bilgi kategorilerinin, faaliyet alanlarının, eğitim amaçlarıyla ilişkili özel amaçları yerine getirmeleri için öğretim ilkelerini konuların alt kategorilerini değerlendirme esaslarını kapsayan ve eğitim-öğretim programı esaslarının öğrenci davranışına dönüştürülmesini ifade eder (Varış, 1994). Demirel (2017) ders programını, bir ders süreci boyunca kazandırılması tasarlanan amaçların öğrenciye nasıl kazandırılacağı noktasında yol gösteren tüm faaliyetlerin yer aldığı plan olarak tanımlamıştır.

Örtük program

Eğitim ve öğretim faaliyetleri belirli bir amaç ve plan doğrultusunda hazırlandığı için bu faaliyetlerin bir eğitim programı kapsamında yürütülmesi gerekmektedir. Bu nedenle eğitim kurumları önceden hazırlanmış olan yazılı eğitim programlarını uygularlar. Tüm eğitim faaliyetleri bu hazırlanan programlara göre uygulanır ve bu süreç sonunda başarılı olanlar mezun edilirler. Ancak öğrenciler sadece resmi ve yazılı programdan değil, aynı zamanda planlı ve yazılı olmayan örtük programdan da etkilenmektedirler (Jackson, 1992).

Örtük program, resmi programda belirtilenlerin dışında, öğrenme-öğretme sürecinde oluşan bilgi, fikir ve uygulamalar sonucu öğrencilerin kazandıkları niteliklerdir. Yazılı programda yer alan hedef, içerik ve etkinlikler gerçekte tümüyle uygulanamamaktadır. Yazılı program ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın, öğrencilerin okul, öğretmenler ve toplumdaki değerlere göre şekillendiği bir gerçektir (Yüksel, 2004).

Örtük program, ders dışı etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olan çok geniş bir kavramdır (Demirel 2017).

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere; örtük program, okulda aktarılamayan ya da kazandırılmayan becerilerin öğrenciler tarafından edinilmesine yöneliktir. Öğrenmelerin yaşantı haline gelmesinde örtük programlar önemli rol oynar. Örtük programın bu anlamda etkinliğini artırmak için normal eğitim programının bir parçası haline getirilmelidir.

Program Geliştirmenin Tarihsel Gelişimi

Toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik bakımından gelişmesinde ve bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerinde eğitim sistemi önemli rol oynamaktadır. Öğrenci, öğretmen ve eğitim programları eğitimin üç temel ögesidir. Eğitimde gerçekleştirilen düzenlemeler, programlarda yer aldığı oranda nitelik kazanır (Demirel, 2017; Varış, 1994). Programlar, ulaşılmaması gereken amaçları, amaçlara ulaşmak için seçilen içeriği, öğrenme-öğretme sürecinde uygulanacak yöntemleri ve kullanılacak araç-gereçleri, hedeflere ne ölçüde ulaşılabilirdiğini gösteren değerlendirme kriterlerinden oluşur.

Ülkemizde Cumhuriyetin ilanıyla birlikte program geliştirme çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmaların 1950'li yıllara gelindiğinde sistematik bir şekilde yürütülmesi için çabaların arttığı görülmektedir. 1924 yılında ilan edilen 'Tevhid-i Tedrisat' kanunuyla eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'nin altında toplanmıştır. Yayınlanan bu kanunun sonucunda ortaokul, lise ve öğretmen okulu programlarının değiştirilmesine karar verilmiştir (Varış, 1994). Programlardaki değişiklik ve yeniliklerin temelini millilik, laiklik, batılılaşma ve pozitif bilimler oluşturmuştur.

Ülkemizde ilk olarak, 1924 yılında Atatürk'ün davet ettiği dönemin önemli düşünürü John Dewey'in, hazırlamış olduğu rapor göz önünde bulundurularak

özellikle ilköğretim kademesindeki programlarının geliştirilmesine ağırlık verilmiştir. 1924 yılında, ilkokulda uygulanmak üzere bir program hazırlanmıştır. Bu hazırlanan program 1926, 1936 ve 1948 yıllarında iyileştirilmeye ve geliştirilmeye çalışılmıştır. 1926 yılında hazırlanan programda “Toplu Öğretim” uygulamasına geçilmiştir. Bu programda ilkokul üçüncü sınıfa kadar verilen dersler Hayat Bilgisi dersinde yer alan ünitelerle birlikte verilmiş, ders programları yeni temellere dayandırılmış ve Türkçe, Tarih, Coğrafya ve Hayat Bilgisi derslerinin saatlerinin artırılması yoluna gidilmiştir. 1936 yılında Cumhuriyetçilik, Devletçilik, Laiklik ve İnkılapçılık kavramları programlarda yer almaya başlamıştır. Bu programda köy ve şehir okullarında verilen derslerde ve ders saatleri arasında nicelik ve nitelik bakımından farklılıklar olduğu görülmektedir (Binbaşioğlu, 1994).

1950’li yıllara gelene kadar program geliştirmeye ilgili çalışmaların dersler ve konular listesi biçiminde yapıldığı görülmüştür. 1948 yılındaki programda Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık bilgileri dersleri “Sosyal Bilgiler” başlığı altında verilmeye başlanmıştır. Tabiat Bilgisi ve Tarım Dersleri ise “Fen ve Tabiat Bilgileri” başlığı altında toplanmış ve daha sonraları “Fen Bilgisi” olarak değiştirilmiştir. 1953 yılında toplanan Milli Eğitim Şurasında, 1948 ilkokul programının geliştirilmesi zorunluluğu üzerinde durulmuştur. 1953-1954’lü yıllarda Bolu ve İstanbul’da program geliştirmeye ilgili deneme çalışmalarına başlanmıştır. Ayrıca amaçları belirlemeye yönelik çalışmalara başlanmış olması, araştırma ve değerlendirme kavramlarının program geliştirmede yer alması önemli bir adım olarak görülebilir (Arslan,2000;Demirel,2017;Varış,1994).1955 yılında İstanbul Atatürk Kız Meslek Lisesinde uygulanan deneme okulu programı ortaöğretimde hazırlanması planlanan programlara rehberlik etmiştir.

1960’lı yıllarda yapılan çalışmalarda tekrardan ilkokul programı üzerinde durulmaya başlanmıştır. 1961 yılında kabul edilen İlköğretim Kanunu’nda yer alan kararlar, programlarının geliştirilmesini ve değiştirilmesini zorunlu hale getirmiştir. 1962 yılında toplanan Milli Eğitim Şurasında; programların yaşanan dönemin gereksinimlerini göz önünde bulundurularak düzenlenmesi, programa uygun kaynakların hazırlanması, öğretmenlerin bu programları uygulayabilecek nitelikte yetiştirilmesi, deneme programının uzmanlarca incelendikten sonra farklı bölgelerde iki yıl kadar tekrardan denenmesi, bu programların geliştirilerek tüm

yurtta uygulanmasına karar verilmiştir. Deneme programı ilk olarak 14 ilden başlanmış ve sonrasında tüm illerdeki deneme okullarında uygulanmıştır. Bu çalışmalar; eylem araştırmaları, saha incelemeleri, seminer ve kurslar aracılığıyla yürütülmüştür. Yapılan çalışmalar sonunda taslak program tekrardan incelenmiş ve 1968 yılında uygulamaya konulmuştur.

1968 programının getirdiği yenilikler, geçmiş programlarda ilkokul 3. Sınıfa kadar uygulanan toplu öğretim anlayışının, 4. ve 5. Sınıflarda da uygulanmaya konulmasıdır (Gürkan ve Gökçe, 1999; Karakaya, 2004). 1970’li yıllarda sekiz yıllık ilköğretim programına ilişkin çalışmalar gündeme gelmiş, ancak bu çalışma denemeden öteye gidememiştir.

1982 yılında eğitim fakültelerinde ‘eğitimde program geliştirme ve öğretim’ bölümlerinin kurulması, program geliştirmeye bilimsel bir araştırma alanı sağlamıştir (Karakaya,2004). 1982 yılında programla ilgili çalışmalara model oluşturmak amacıyla birçok toplantı yapılmıştir. Üniversitede görevli olan bilim adamlarıyla da işbirliği yapılarak bir program modeli oluşturulmuştur. Bu program modeli Tebliğler Dergisi’nde yayınlanmıştır. 1984 yılında uygulamaya geçen bu model; programların hedef, davranış, işleyiş ve değerlendirme kapsamında derslere göre hazırlanması esasına dayandırılmıştir (Demirel, 2017).

1990’lı yıllarda program geliştirme çalışmalarına daha çok önem verildiği görülmektedir. 28 Şubat 1990 tarihin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütölen Ölçme Değerlendirme ve Program Geliştirme İhtisas Komisyonları toplantısı yapılmıştir. Bu toplantı kapsamında Sosyal Bilgiler alanının da yer aldığı dokuz tane grup oluşturulmuş ve çalışmalara başlanmıştır. Hazırlanan programlar 1983 yılında uygulanan program modeline göre hazırlanması gündeme geldiyse de yapılan itirazlar sonucunda komisyonlar çalışmalarında serbest bırakılmışlardır. Bu nedenle program geliştirmede ortak noktalarda hala birleşilemediği için Türk Milli Eğitim Sistemine uygun nitelik ve niceliğe sahip bir program modeli arayışına devam edildiği görülmektedir (Demirel, 2017; Gözütok, 2003).

2000’li yıllarda yapılan çalışmalar kapsamında bazı derslerin programlarında küçük değişikliklere gidildiği görülmüştür. 2004 yılında İlköğretim Programlarında sistemli bir çalışma yapılarak yeni bir program oluşturulmuştur. Bu program dokuz pilot bölgede uygulanmış ve 2005-2006

eğitim d6neminde b6t6n yurtta uygulanmaya başlanmıştır. Yeni programın 7ağdaş eğitim anlayışları doğrultusunda 6đretim faaliyetlerinde 6nemli 6l76de değişiklikler meydana getirecek bir yapıda olduğu d6ř6n6lmektedir. Yeni program yapılandırmacı 6đrenme kuramını temele alarak geliştirilmiştir (Akınoğlu, 2005).

G6n6m6zde ekonomik ve sosyal gelişimin en 6nemli unsuru olan eğitim, s6rekli bir değişim i7indedir. Bu nedenle eğitim; sosyal, ekonomik ve k6lt6rel değişimlerin y6netilmesindeki en etkin ara7lardan biri haline gelmiştir. Bu anlamda eğitimin işlevini yerine getirebilmesinin en 6nemli şartı 6đretim programlarının yenilenmesidir. 2017 yılında da eğitim programında yenilik 7alışmalarına devam edilmiştir. 2005 yılındaki program 6zerinde sadeleştirilmeye gidilerek yeni program oluşturulmuştur. Yeni program 2018 yılında yeniden revize edilerek uygulanmaya başlanmıştır.

Program Geliştirmenin Felsefi Temelleri

Felsefe, eğitim kurumlarının d6ř6ncesini, g6r6şlerini ve inan7larını yansıtığı, program geliştirme s6recinde hedef ile i7eriği etkilediği i7in eğitimde 6nemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca inan7 ve değerlerimize y6nelmemize, kendimizi tanımamıza ve nasıl bir yol izleyeceğimize yardımcı olmaktadır (Demirel,2017). Fidan ve Erden'e (1991) g6re felsefe, eğitimle ilgili kararların verilmesinde, programların hazırlanmasında ve uygulamaların geliştirilmesinde 6nemli rol oynar.

Tyler felsefenin, eğitimin hedefleri oluşturulurken başlangı7 noktası olmadığını, fakat diğer kaynakları 6nemli 6l76de etkilediğini d6ř6nmektedir. Ona g6re, felsefenin iyi bir toplum ve yaşamı tanımlamaya 7alıştığını, eğitim felsefesinin ise okul ortamında demokratik değerleri vurguladığını belirtmektedir (Ornstein ve Hunkins, 2004).

Eğitim ve felsefenin 7ok yakın ilişki i7erisinde olduğu d6ř6ncesi yeni değildir. Platon'dan itibaren bir7ok 6nemli filozof eğitim sorunlarıyla ilgilenmiştir. Felsefe 6đretilerinde 7ocuğun bedensel ve zihinsel gelişimi, sanatsal ve ahlaksal davranışının m6kemmelleştirilmesi 6zerinde durulmuştur (Ercan, 2007).

Felsefe, bilimlerin bulgularını inceleyerek genel bir açıklamaya yönelir. Eğitim felsefesi de, eğitim ve eğitimle ilişkili tüm bilimlerin bulgularından yararlanarak, bu bulguların niçin ve nasıl uygulanacağı hakkında genel yargılara varır. Bunları, bilimler gerçekleştiremez; bilimler olanı inceler, açıklar ve yorumlar. Yargıların bir felsefi çerçeve içinde yapılması gerekmektedir. Bu ise, eğitime yön vermede bir eğitim felsefesi yaklaşımını gerekli kılar.

Başlıca felsefeler

Eğitim, İdealizm (idealistik), Realizm (gerçekçilik), Pragmatizm (yarcılık) ve Existentializm (varoluşçuluk) olmak üzere başlıca dört felsefeden etkilenmiştir.

İdealizm (idealistik)

İdealizm, gerçekliğin temelini zihinsel, ruhsal ve ideal gibi kavramlarla oluşturan bir felsefedir. İdealizme göre gerçeklik, ruhsal veya zihinsel şeylerin sistematığının bir sonucudur. Bu felsefe sadece düşüncelerin bilinebileceğini ileri sürer. Bu bağlamda esas gerçekliğin yalnızca düşüncede var olduğunu ve evrenin zihinsel bir açıklaması olduğunu kabul eder (Gutek, 2001). İdealizme göre gerçekliğin mutlak olan, değiştirilemez mükemmel bir düzeni vardır. İnsan zihninde idea denilen gerçekliklerin doğuştan varolduğu düşünülmektedir ve insan ancak tanrıyı simgeleyen bu idealara ulaşarak kendini gerçekleştirebilmektedir (Gutek, 2001; Sönmez, 2005).

İdealizme göre, aklın ve zihinsel süreçlerin geliştirilmesi için entelektüel eğitim ön planda tutulmalıdır. Eğitim, kavramlar ve değişmez gerçekler üzerine kurulmalı, öğrencinin, olay ve olgulara bir bütün olarak bakabilmesi öğretilmelidir. Bu felsefede akli kullanma ön planda olduğundan programın merkezinde akıl yürütmeye dayalı konular yer almalıdır (Şişman, 2002).

İdealistlere göre eğitim, çocuklara içinde yaşadığı topluma saygılı olmayı ve tüm değerlere bağlılığı öğretmelidir. Programlar, çocuğa her türlü bilgiyi kazandırmalı ve ruhu eğitecek derslere programda yer verilmelidir. Öğretmen, öğrencilere kültürel değerlerin aktarımında rehberlik etmelidir. Konu merkezli eğitim anlayışı temel alınıp, öğretim yönteminde sokratik tartışmaya yer verilmelidir (Ferah, 2007; Şişman, 2002).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere; idealist eğitimin merkezinde konular, dersler, evrensel doğrular ve bunları aktaracak öğretmen vardır. Bu nedenle idealistler konu alanı veya bilgi merkezli eğitim programı geliştirme yaklaşımını benimsemişlerdir.

Realizm (gerçekçilik)

Realizm, var olanı gerçek kabul eden bir düşünce sistemidir. Bu felsefenin temeli maddenin varlığına inanmaktır. Bu felsefeye göre evren gerçekten vardır ve evrende bulunan gerçeklikler insan zihninden bağımsız olarak vardır. Realizmde insan zihninin dünyada bilgilendiği görüşü esastır (Fidan ve Erden, 1991). Bu görüşe göre var olan her şey gerçektir, doğadan meydana gelir ve doğanın kanunlarıyla idare edilir. İnsan davranışları doğa kanunlarına uygun olduğu ölçüde rasyoneldir (Ornstein ve Hunkins, 2004).

Realistler, eğitimin temel amacının bilgiyi keşfetmek, kullanmak ve diğer alanlara aktarmak olduğunu düşünmektedir. Bu görüşte öğretmen; anlatım, tartışma, gözlem ve deney gibi metotları kullanarak ve öğrencilerin geçmiş yaşantılarını dikkate alarak dersi anlatır. Öğretmenin önceliği bilgiyi aktarmak olmalıdır. Öğrenme ise öğretime dahil olan öğrencinin sorumluluğundadır. Realizmde öğretim; öğretmen, öğrenci ve öğrenciye kazandırılmak istenen bilgi ve beceri olmak üzere üç temel öğeden oluştuğu ileri sürülmektedir (Ergün, 2003).

Realistlere göre, eğitim programının temeli akla dayanır. Eğitimle insan aklının geliştirilmesini, gerçek ve devamlı olan bilginin öğretilmesini, karakter ve ahlak eğitimini ve öğrencinin çevre ile uyumlu hale getirilmesini amaç edinir (Ferah, 2007; Sönmez, 2005).

Kısaca ifade edecek olursak realist felsefede eğitim nesnedir. İnsan gerçek bilgiye aklını ve duygularını kullanarak ulaşabilir. Eğitim insanı mutlu kılmalıdır. Okulun görevi; bilgiyi aktarmak, zihinsel gelişimi sağlamak ve araştırmaya sevk etmektir. Öğretmen ise rehber konumundadır.

Pragmatizm (yararcılık)

Pragmatik felsefe, gerçeğin değişken ve göreceli olduğunu savunur. Bu nedenle kesin ya da evrensel doğru yoktur. Bu görüşe göre doğanın kanunları dışında her şey değişir. Bu kanunlar önünde herkesin eşit olduğu düşüncesiyle

pragmatistler demokratik bir toplum düzenini savunurlar. Fidan ve Erden'e (1991) göre pragmatizm, değişimin sürekliliğine, değerlerin göreceliğine, insanın biyolojik ve sosyal yapısıyla bütün oluşuna, demokrasinin yaşam tarzı olarak önemine ve insan davranışlarında kritik düşünmenin değerine önem verir.

Pragmatizm, özellikle John Dewey'in deneyci bakış açısı düşünme ve eğitim sistemlerinin değişmesinde önemli rol oynamıştır. Soyut ve değişmez kuramlar yerine deneyci araştırmayı temel almıştır. Dewey'in eğitim felsefesinin merkezinde düşüncemizi yeniden şekillendirecek problem çözme, uygulama ve tecrübe gibi kavramlar vardır (Gutek, 2001).

Pragmatizme göre eğitimin amacı, bireylere yaşantılarında yardımcı olacak temel bilgiler kazandırılmalıdır. Dinamik bir yapıya sahip olan eğitim, sürekli değişen ve hiç bitmeyen bir süreçtir. Bu felsefi akıma göre okul, deneysel öğrenme için en uygun çevreyi oluşturur. Eğitim yaşamın kendisi olduğu için okul ve okul dışı yaşam birbirinden kopuk olmamalıdır. Bu felsefeye göre öğrenci merkezli bir öğretim söz konusudur. Öğretmen rol model olarak öğrencilerine, hedeflerini oluşturacak ve eylemlerini gerçekleştirmelerini sağlayacak bir öğretim ortamı oluşturmalıdır (Ergün, 2003).

Pragmatik felsefeye göre eğitim programı, yaşamın içinde olan tüm uğraşları içermelidir. Öğrenci merkezli, etkinliğe dayalı, süreç ve yaşantı odaklı olmalıdır. Dersler basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, birbirinin ön koşul özelliklerine göre düzenlenmelidir. Konular yaşamdan seçilmeli ve kuramdan çok uygulamaya ağırlık verilmelidir. Problem çözme temele alınarak öğrenme, yaşantılara dayandırılmalı, yani öğrenci yaparak ve yaşayarak öğrenmelidir (Sönmez, 2005).

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere pragmatizmin eğitim anlayışına göre; okul hayata hazırlık değil, hayatın kendisi olmalıdır. Öğretmen, pratik bir sonuca götürmeyi öğretmelidir. İşlevsel değeri olmayan konular öğretilmemelidir. Eğitim gerçek hayattan hareket etmelidir. Okul, yaşamı demokrasi ilkeleriyle işlemelidir. Öğretmen öğrenciyi kontrol etmekten çok öğrenciye rehberlik yapmalıdır. Problem çözme yöntemine ağırlık verilmelidir. Öğrenciler bireysel özelliklerine dikkat edilmeli ve etkin katılımı sağlamaya çalışılmalıdır.

Existentializm (varoluşçuluk)

Varoluşçuluk, insanın özgürlüğüne önem veren bir felsefedir. Her insanı benzersiz bir varlık olarak görmekte ve bireyselliğe vurgu yapmaktadır. İnsana olabildiğince özerklik ve tercih şansı verilmesinden yanadır. Dolayısıyla insan, kendi kararlarını alan ve eylemlerinden sorumlu olan bir varlık olarak görülmektedir. Toplumda insana ahlaki noktada yol gösterecek otorite olmadığından kendi değerlerini kendisi oluşturmak zorundadır (Ergün, 2003; Erden ve Fidan, 1991; Şişman, 2002).

Varoluşçu eğitimin amacı özgürlüklerin artmasıdır. Eğitim, öğrenciyi özgür bir birey olmaya teşvik etmelidir. Öğrencilerin bireysel tercihlerde bulunarak kendilerini tanımaları ve kendi yetilerinin farkında olmaları sağlanmalıdır. Varoluşçu görüş öğrencilerin özgürlüklerini sınırlayan bir öğretmen ve okul sistemini kabul etmez. Her öğrenci kendi eğitiminden kendi sorumludur. Eğitimcilerin görevi öğrencinin karakterinin şekillenmesine yardımcı olmak ve öğrencide bulunan potansiyeli ortaya çıkarmaktır (Ercan, 2007; Gutek, 2001).

Varoluşçu felsefede eğitim büyük ölçüde kişilik oluşumuna önem vermektedir. Bu görüşe göre bireysel kişilik oluşumu resmi eğitim kurumlarında sağlanamamaktadır. Bu amacın gerçekleşmesi içinde açık sınıf kavramını eğitime getirmişlerdir. Bu sistemdeki öğretmenin görevi öğrencinin kendi kendine öğrenmesini sağlamaktır (Ergün, 2003).

Kısaca ifade edecek olursak bu felsefeye göre yaşam ve eğitimin amacı, insanın bir varlık olarak kendinin farkında olmasını, kendini tanımasını ve varoluşunu gerçekleştirmesini sağlamaktır.

Eğitim felsefeleri

Eğitim felsefeleri üzerinde ortak görüşe varılmış dört felsefe vardır. Bunlar: Daimicilik, İlerlemecilik, Esasicilik, Yeniden Kurmacılıktır.

Daimicilik

Daimicilik akımının temelini “klasik realizm” oluşturur. İdealistlerin birçoğu da bu eğitim görüşünü desteklemektedir. Daimiciler, eğitimin evrensel nitelik taşıyan gerçeklere göre biçimlendirilmesi üzerinde dururlar. Bu akıma göre, insanın doğası ve ahlaki düşüncesi değişmez, insanın bu ilkelere göre

yetiştirilmesi gerekir. İnsanın en önemli özelliği akıl olduğu için eğitimde insan zihninin gelişimine önem verilmesi gerekir. Daimiciler, doğüstü ve maddi olmayan kaynaklarla beslenen bir eğitim modelini benimserler. Onlara göre insan kendisinden üstün olan tanrı ve öğretmen gibi güçlere saygı duymalıdır. Otoritenin gücüne sığınan insan kendini güvende hisseder (Kneller, 1966; akt: Fidan ve Erden, 1991; Öztürk, 2004).

Daimicilik, eski yunan felsefesine kadar uzanan en eski eğitim felsefesidir. Bu akıma göre, akli disipline etmek ve akıl yürütme becerilerini geliştirmek eğitimin hedefleridir. Gerçeğin yapısı zaman ve topluma göre değişmemektedir. Bu nedenle daimiciler, geçmişten beslenerek evrenin değişmeyen yönleri olan insan doğası, bilgi, erdem ve güzellik gibi kavramları öne çıkarırlar (Senemoğlu, 2003).

Daimicilere göre eğitimin amacı, insan aklını ve düşünme yetisini geliştirerek, evrensel ve değişmez gerçeklerle uyumunu sağlamaktır. Bu hedefleri gerçekleştirmek için, ilkökul programlarında temel becerilerin geliştirilmesi ile birlikte ahlaki değerlerin geliştirilmesini de savunurlar. Ortaöğretim programlarında ise dilbilgisi, mantık, klasik ve modern diller, matematik gibi derslerin verildiği üst düzey bir program önerirler. Bu anlamda daimicilik, yüksek akademik yeterliğe sahip öğrenciler için uygundur (Erden, 2001).

Daimicilere göre; akıllıca yaşamı ve özgürlüğü temele alan entelektüel bir eğitim, klasik eserlerin öğretildiği bir eğitim, dünyanın maddi ve manevi gerçeklerinin tanıtılacağı bir eğitim, yaşama hazırlayan bir eğitim, değişmez ve evrensel bir eğitim gibi eğitimin temel ilkeleri vardır (Demirel, 2017).

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak daimicilerin; değişmeyen evrensel bir eğitim ilkesini savunduğunu, geçmişten gelen doğruların ve bilgilerin nesilden nesile aktarılmasını öngördüğünü, bireylere klasik eserler okutularak entelektüel eğitim verilmesi gerektiğini savundukları söylenebilir.

Esasicilik

Esasiciliğin temeli idealizm ve realizme dayanmaktadır. İlerlemecilik akımına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Esasiciler eğitimin görevini, toplumun kültürel yapısını korumak ve bunları sonraki kuşaklara aktarmak olduğunu savunmaktadırlar. Onlara göre eğitimin amacı ise geçmiş dönemlerde fayda

sağlayan bilimlerin, sanatların ve yeteneklerin gelecek kuşaklara aktarımının sağlanmasıdır. Toplumun kültürünü korumak ve onu gelecek nesillere aktarmak okulun görevidir. Öğretmenler kültürel mirasın temsilcisi ve aktarıcısı olarak görülmektedir. Bu bağlamda öğretmen etken, öğrenci edilgen durumdadır. Öğrenci öğretmenin gösterdiklerini yapmak zorundadır. Eğitim ortamında işlenen konular kültür ve geçmişte edinilen deneyimlerden oluşmaktadır. İstendik davranışların öğretilmesi söz konusu değildir. Konu merkezli bir eğitim programı söz konusudur. Esasiciliğin öncelikli hedefleri bilişsel ve entelektüel hedeflerdir (Erden, 2001).

Esasicilere göre, öğrenci hiçbir bilgi ve beceriye sahip olmadan dünyaya gelir. Bu anlamda öğrencinin beceri yetkinliği olmadığı için öğretmenin söylediklerini yapmak zorundadır. Öğrencinin yeteneklerini ve aklını geliştirebilmesi için kitaplarda yazılanları ve öğretmenin anlattıklarını yerine getirmesi gerekir. Öğretmen, öğrenciye yol gösterici olmalı ve onu sürekli denetim altında tutmalıdır. Sorunların çözümü ve soruların yanıtlanması öğretmen tarafından yapılmalıdır. Öğrenciye çözümler ve yanıtlar öğretilmelidir. Yani eğitim ortamında problem çözme yöntemi ve tartışma teknikleri kullanılmamalıdır; çünkü bu tür etkinliklerin, zaman ve emek kaybına neden olduğu düşünülmektedir (Sönmez, 2005).

Muhafazakar bir eğitim akımı olan esasiciliğin bazı özellikleri şunlardır:

- Eğitimin amacı, doğuştan kafası boş olan insana gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır.
- Kültürel miras ve deneyimler gelecek nesillere aktarılmalıdır.
- İnsanın zihinsel yetisi geliştirilmelidir.
- Okul bilgi ve kültürü aktarmalı, öğrencinin dünyayı tanıması sağlanmalıdır.
- Öğrencilere öğrenme alışkanlığı kazandırılmalıdır.
- Konu merkezli bir eğitim anlayışı temele alınmalıdır
- Öğretmen etkin güç olmalıdır.
- Değişim toplumsal çatışmaya neden olduğu için değişmeme esastır.
- Klasik eserlerin içerdikleri değerlerin öğrenciye kazandırılması gerekmektedir.

- Edebiyat, tarih, matematik ve doğa bilimleri programının merkezinde yer almalıdır (Şişman, 2002).

Bu açıklamalar ışığında esasiciliğe göre; insan aklının doğuştan boş olduğu, tüm bilgiler sonradan öğrenilebildiği, bireylerin zihinsel gelişimlerine yardımcı olarak yetenekli kişiler yetiştirilmenin amaçlandığı söylenebilir.

İlerlemecilik

İlerlemecilik akımı pragmatizm felsefesinin eğitime yansıtılmış halidir. 19.yy'da Amerika'da ortaya çıkan bu akım daimiciliğin benimsediği düşüncenin tersini savunmaktadır. Bu akıma göre, deneyimlerin sürekli olarak yapılandırılması eğitimin temelini oluşturmaktadır. Çünkü yaşantılar gelecekteki davranışları şekillenmesine yardımcı olmaktadır (Ergün, 2003).

Pragmatizm de olduğu gibi ilerlemecilik akımında da eğitimin sürekli değişken bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Eğitim, yaşamın kendisinden oluştuğu için eğitim ortamında öğretilecek bilgilerin öğrencilerin günlük hayatta kullanabileceği türden olmalıdır. Eğitim ortamı bireyin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Bu ortamda öğrenci aktif, öğretmen rehberlik görevini üstlenmelidir. Öğrencilerin problem çözme becerilerinin geliştirilmesine önem verilmelidir. Bireysel öğretim teknikleri yerine grup çalışmaları ön plana çıkarılmalıdır (Erden, 2001; Sönmez 2003). İlerlemecilik akımında değişim temele alınır ve değişimin kaynağı da insandır. Bu görüş eğitime 'her şey, her çocuğa göre değişir' şeklinde yansır. Dolayısıyla eğitim programları öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre hazırlanması gerekir. Eğitim, öğrenme ve öğrenci odaklı olup, öğretmen ve öğretim kavramları ikinci planda olmalıdır. Öğrenme eylemini gerçekleştiren çocuk olduğu için yaparak-yaşayarak öğrenmeye ağırlık verilmelidir (Ferah, 2007).

Pragmatik felsefenin eğitime uygulanmış hali olan ilerlemecilik akımının bazı temel ilkeleri şunlardır:

- Gerçek ve ahlaki değerler değişken bir yapıya sahiptir. Bu anlamda ölçüt, topluma yararlı olunmasıdır.
- Eğitimin amacı, gündelik hayatta kullanılacak öğrenmeleri sağlamaktır.

- Eğitimde, öğrencilerin bireysel ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Eğitimin içeriği, dönemin değişen şartlarına göre sürekli gözden geçirilmeli ve güncellenmelidir.
- Öğrencilere öğretilecek bilgilerin işe yarar olması gerekir.
- Öğrenciler öğrenmede aktif olmalı, problem çözerek ve projeler geliştirerek öğrenmeler sağlanmalıdır.
- Öğretmen rehberlik görevini üstlenmelidir.
- Eğitimde bugünün ve geleceğin ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınmalıdır.
- Sosyal bilimler ve deneysel bilimler programın merkezinde yer almalıdır. Eğitimde eleştirel düşünceye önem verilmelidir.
- Okulda, demokratik bir ortam sağlanarak takım ruhu oluşturulmalıdır.
- Eğitim sürecinde demokratik ilke ve değerler öğrencilere kazandırılmalıdır (Şişman, 2002).

Özetle bu akıma göre; öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerinin dikkate alınması gerektiği, gizil güçlerinin ortaya çıkarılması gerektiği savunulmakta ve öğrenmenin bir ürün değil süreç olduğu belirtilmektedir.

Yeniden kurmacılık

Yeniden kurmacılık akımının temelini pragmatizm oluşturur. Bu felsefe ilerlemecilik akımının devamı niteliğindedir. Bu felsefi akıma göre eğitimin işlevi değişken bir yapıya sahip olan toplumu sürekli olarak düzenlemektir. Ancak bu sayede topluma demokrasi bilinci yerleşebilir. Eğitim, toplumsal yenilik çalışmalarında en önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu felsefeye göre eğitim hem değişim hem de bir denge aracıdır.

Yeniden kurmacılığa göre, insan yaşamı sürekli değişime uğrar, bu sebeple yaşamını yeniden şekillendirmek ve düzenlemek zorundadır. Eğitimin amacı, barış ve mutluluğu sürekli sağlayarak, güçlü ve tutarlı değerlerle donatılmış bir dünya uygarlığı kurma olmalıdır. Küreselleşme kavramının temelini yeniden kurmacılık felsefesi oluşturmaktadır. Bireyin gizil becerilerini ortaya çıkarma ve bu becerileri geliştirme, sevgi ve işbirliği gibi değerleri öğrencilere kazandırma, değerlerin devamlılığını sağlama, toplumsal yaşamda demokratik yapı oluşturma,

hayatı sürekli yeniden kurma, bilimsel teknikleri kullanma ve eleştirel düşünceyi geliştirme eğitimin hedefleri arasındadır (Ergün, 2003).

Eğitimde günlük yaşamla birlikte gelecek de düşünülmelidir. Bu nedenle olmuş ya da olacak her türlü olgu ve olaylar eğitim ortamına getirilmelidir. Bu anlamda her çeşit ders eğitim programlarında bulunmalıdır. Eğitim programının içerdiği dersler içinde toplum ve doğa bilimlerine ağırlık verilmelidir. Sevgi, barış, işbirliği, dünya uygarlığı gibi değerler içerikte bulunmalıdır. İçerikte olan bilginin her an değişebileceği vurgulanmalıdır. Yeniden kurmacılıkta önemli olan hedeflerdir. Bu nedenle dersler ve içerik hedeflere göre hazırlanmalıdır. Toplum ve doğayı değiştirmekte sorumluluk öğretmen ve okuldadır. Öğretmen hedefleri gerçekleştirmek için her türlü araç-gereç, strateji, yöntem ve taktiği kullanılmalıdır. Bunlar bilimsel yöntemi kullanmayı ve eleştirel düşünmeyi geliştirecek biçimde düzenlenmelidir. Hedeflere hizmet eden her türlü düşünce ve görüşün eğitim ortamına getirilebileceği, öğrencilerin tartışarak bir sonuca varabileceği demokratik bir sınıf ortamı olmalıdır. Öğretmen hiçbir görüş ve düşüncenin yanında yer almamalı, bu görüş ve düşüncelerin kabul ya da retti öğrenciye bırakılmalıdır. Eğitim ortamına öğrenciler aktif bir biçimde katılmalı, ceza kesinlikle kullanılmamalıdır. Sınavlar öğrencilerin gizil yeteneklerini geliştirmek ve onları uygun eğitim programlarına yerleştirmek için kullanılmalıdır (Değirmencioğlu,1999;Sönmez, 2003)

Yeniden kurmacılık akımının temel ilkelerini şöyle özetleyebiliriz:

- Kültürel krizlerden kurtulmanın yolu, eğitim aracılığıyla toplumu yeniden oluşturmaktır.
- Ahlaki değerlere dayalı bir dünya kurulmalıdır.
- Sosyal yeniliklerde okul ve eğitim en önemli araç olmalıdır.
- Öğretmen, öğrencilerin sosyal yeniliklerin gerekliliğine inanmaları noktasında aktif rol üstlenmelidir.
- Toplumsal değişimin merkezi okul olmalıdır.
- Eğitimdeki konular toplumun ve dünyanın geleceğine yönelik olmalıdır.

Toplumda demokratik yapı egemen kılınmalıdır (Şişman, 2002).

Kıyasla belirtecek olursak yeniden kurmacılar toplum merkezli eğitim anlayışını savunurlar. Toplumların sürekli değişim göstermesine dayanarak eğitim programlarının da değişmesi gerektiğine vurgu yaparlar. Toplumsal konular üzerinde çalışılması gerektiği ve çözüm yolları aramanın gerekliliği üzerinde dururlar.

Program Geliştirmenin Psikolojik Temelleri

Program geliştirme çalışmalarının her basamağında psikolojiden yararlanıldığı görülmektedir. Bir program psikolojiyi dikkate almadan program niteliği taşıyamaz. Eğitim psikolojisi, programın bilimsel temelini oluşturur. Eğitim psikolojisinin elde ettiği veriler, programları doğrudan etkilemektedir. Psikoloji, bireyin daha iyi tanınmasında ve eğitim etkinliklerine yön verilmesinde önemli rol oynamaktadır (Büyükkaragöz, 1997).

Öğrenme öğretme sürecinde öğrenme modelleri; öğrenme kuram ve stratejisine, öğrenme psikolojisi ise öğrenme stillerine katkı sağlamaktadır. Öğretme stratejileri, yöntem ve teknikleri de psikolojinin bulgularından yararlanmaktadır. Her öğretme yönteminin dayandığı belli bir öğrenme kuramı olduğu düşünülmektedir. Bu durum eğitim sürecinde öğrenme yaşantılarının ve eğitim durumlarının düzenlenmesine yardımcı olmaktadır. Psikoloji, eğitim durumlarını düzenlemenin her aşamasında program geliştirme çalışmalarının temelini oluşturur. Programın ölçme değerlendirme çalışmalarını düzenlemede ise psikometri en temel desteği sağlamaktadır (Demirel, 2017).

Eğitim psikolojisi, programlar düzenlenirken “nasıl ve ne zaman” sorularına cevap verir. Psikoloji, öğrenme ve öğretme arasındaki bağı daha da güçlendirmektedir. Bu bilimden elde edilen bulgular, öğretmen ve öğrenci davranışlarını etkileyen kuram ve ilkelerin temelini oluşturur. Bireyin nasıl öğrendiği sorusuna cevap verdiği için eğitimde kaliteyi artırır ve bizleri yanlış öğretim metotlarından uzaklaştırır. Bu anlamda eğitim psikolojisi program geliştirme uzmanlarına da kaynaklık etmektedir. Psikoloji bilminde öğrenme ile ilgili temel kuramlar; davranışçı kuramlar, bilişsel kuramlar ve yapılandırmacılık kuramı olmak üzere üç ana gruba ayrılırlar.

Davranışçı kuramlar

Öğrenme ile ilgili ilk deneysel çalışmalar, 20. yy' da Pavlov, Watson ve Thorndike'in yaptıkları insan ve hayvanların laboratuvarında belli bir durumda nasıl davrandıklarını gösteren çalışmalarla başlamıştır. Bu psikologlar hayvan ve insan davranışları üzerinde yoğunlaştığı için bu yaklaşımı benimseyenlere davranışçı ve geliştirdikleri kuramlara ise davranışçı kuramlar denmiştir (Erden ve Akman, 1995).

Davranışçılara göre öğrenme, uyarıcı ile davranış arasında bir bağ kurma sürecidir. Uyarıcı ve davranış arasındaki bağ güçlendiği ve alışkanlık haline geldiği zaman öğrenme gerçekleşir. Davranışçılar, insanların karşılaştıkları problemleri çözüme ulaştırmak için geçmiş yaşantılarını dikkate alarak çözüm ürettiklerini ileri sürerler. Yeni bir problemle karşılaşıldığında ise bireyin deneme yanılma yoluyla yeni çözümler bulacağı kabul edilir. Davranışçı yaklaşımlarda önemli olan ölçülebilen davranışlardır. Bu yaklaşım daha çok psikomotor davranışların öğrenilmesini vurgulamaktadır (Özden, 2003; Yanpar, 2012).

Davranışçı kuram öğrenmeyi açıklarken, zihinsel etkinliklerin dışardan yeterince gözlenemediğinden dolayı öğrencilerin zihinsel etkinliklerine pek yer verilmemektedir. Öğrencinin zihinsel etkinliklerini dışlayan bu kuram, temel ilgisini öğrencide istenilen davranışların oluşmasını sağlayacak öğretim ortamı, materyal ve stratejilerin düzenlenmesi üzerinde yoğunlaşmıştır (Deryakulu, 2000). Davranışçılara göre klasik koşullanma, edimsel koşullanma ve gözlem yoluyla öğrenme davranış değişmesine neden olan üç temel öğrenme süreci vardır. Bu üç davranışçı öğrenme kuramı davranış değişikliklerini farklı yorumlarla açıklamaktadır (Erden ve Akman, 1995). Bu kuramlar; yaparak öğrenme, pekiştirme, tekrar ve güdüleme gibi öğretim ilkelerini içermektedir (Özden, 2003).

Kısaca davranışçı kuram, öğrenmenin uyarıcı ile davranış arasında bir bağ kurularak geliştiğini ve pekiştirme yoluyla davranış değiştirmenin gerçekleştiğini kabul eder.

Bilişsel kuramlar

Davranışçı yaklaşımın tersine bilişsel kuramlar, bilginin birey tarafından nasıl algılandığı, hangi zihinsel süreçlerden geçtiği ve bilginin nasıl oluşturulduğu üzerinde durmaktadır. Bilişsel kurama göre öğrenme, bilginin öğrenen kişi

tarafından bireysel biçimde işlenmesi, önceki yaşantılarla ilişki kurulması ve öğrenilenlerin uzun süreli belleğe kaydedilmesi esas alınmaktadır. Buna göre bireyin sunulan bilgiyi pasif olarak aldığı savunulan davranışçı yaklaşımın tersine bilişsel kuram bireyin öğrenmede aktif olduğunu savunmaktadır.

Bilişsel kuramlara göre öğrenme, doğrudan gözlenemeyen zihinsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu kuramlara göre, davranışçıların, davranış değişikliği olarak belirttikleri olay, gerçekte kişinin zihninde oluşan öğrenmenin dışı yansımasıdır. Bilişsel kuramcılar; anlama, algılama, düşünme, duyuş ve yaratma gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşmışlardır (Özden, 2003; Fidan ve Erden, 1991).

Piaget'e göre bilişsel gelişim; insanın doğduğu günden yetişkinliğe erişene kadar çevreyi ve dünyayı anlama yollarının daha karmaşık ve etkili hale gelme sürecidir. Piaget, bu gelişimi, biyolojik ilkelerle açıklamıştır. Ona göre bilişsel gelişim, kalıtım ve çevrenin etkileşiminin bir sonucudur. Bilişsel gelişim; olgunlaşma, yaşantı, uyum, örgütlenme ve dengeleme gibi ilkelerden etkilenmektedir.

İnsan davranışlarına doğduğu günden itibaren refleksler yön verir. Bebek gelişim sağladıkça ve çevresi ile etkileşimleri sonucu yaşantı kazandıkça ona yön veren refleksler değişikliğe uğrar. Bilişsel gelişimde ilerlemenin sağlanabilmesi için insanın biyolojik olgunluğa erişmesi ve yaşantı kazanması gerekir (Bacanlı, 2002).

Piaget, bilişsel gelişimi, evreni öğrenme yolunda bir dengeleme süreci olarak görür. Yani alt basamaktaki bir dengeden üst basamaktaki bir dengeye ilerleme olarak tanımlar. Bu dengeleme sürecinde sürekliliğin sağlanabilmesi için yeni durum ve varlıklarla karşılaşıldığında uyum sağlamayı gerektirir. Bu uyum hareketi örgütlenmiş bir davranışın parçasıdır. Örgütlenme, sistemin düzenini sağlar, korur ve geliştirilmesine yardımcı olur. Piaget'in diğer bir ilkesi dengelemedir. Çocuğun bilişsel dengesi yeni karşılaştığı olay ve varlıkla bozulur. Onlarla etkileşime girerek yaşantılar kazanır ve yeni duruma uyum sağlar. Böylece çocuk üst düzey bir dengeye ulaşmış olur. Çevre ve öğrenilmesi gereken şeyler sürekli değiştiği için denge sürekli olarak bozulacak ve yeni denge kurulacaktır. Bu durum dinamik bir süreçtir. Bu süreç sonucunda öğrenme ve gelişim sağlanır (Senemoğlu, 2003).

Piaget'e göre; özümleme ve uyumsama olmak üzere uyumun iki yönü vardır. Özümleme, kişinin yeni karşılaştığı durum ve olayları kendisinde önceden var olan zihinsel yapıya yerleştirilmesi işlemidir. Uyumsama ise yeni şemalar yaratarak, edinilen deneyimlere uygun şekilde davranma olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle, yapılan özümleme ile olay ve duruma uygun yeni ve farklı bir davranış ortaya koymaktır (Erden ve Akman, 1995).

Bilgiyi işleme kuramına göre öğrenme, kişinin sahip olduğu bazı yapılar ve bu yapılarla ilişkili süreçler sonucunda gerçekleşir. Öğrenmenin oluşabilmesi için bilgi, öğrenmenin temel yapıları olan duyuşal, kısa ve uzun süreli bellekte işlenir. Duyuşal bellek, duyu organlarına çevreden gelen uyarıcılarla ilgili bilgilerin çok kısa bir an tutulduğu bölümdür. Uyarıcılardan gelen ve dikkati çekenler, kısa süreli belleğe aktarılır. Kısa süreli bellekte ise gelen uyarıcılar değerlendirilerek ve anlamlandırılarak önceki bilgilerle bağlantısı kurulur ya davranışa dönüşür ya da uzun süreli belleğe kaydı yapılır. Uzun süreli bellek, yeni bilgilerin uzun süreli kaydedildiği ve önceden kayıtlı bilgilerin tekrar işlenmesinden sonra uzun süreli depolandığı bellektir (Bacanlı, 2002) .

Bilişsel yaklaşımı benimseyen psikologlar öğrenmeyi açıklamada aşağıdaki temel ilkeleri esas alırlar:

- Öğrenen pasif değil, aktif davranış oluşturunusudur.
- Öğrenen, öğrendiği verilenlerin anlamını keşfedendir.
- Öğrenen, öğrendiği bilgiler arasında uygun olanı seçen ve işleyendir.
- Öğrenen, yeni ve eski öğrendikleri arasında bir bağ kurarak onlara anlam kazandırmak zorundadır (Aydın, 2002).

Öğrenme daha çok şey keşfetmek değil, tasavvur ve olgular yoluyla daha çok şey yorumlamaktır. Öğrenme gerçekleşirken aktif rol oynayan öğrenci, kendisine ulaşan bilgileri belli süzgeçlerden geçirdiği kabul edilmektedir. Bunlar:

- Öğrencinin ön bilgileri
- Öğretmen ve öğrenci tarafından bilinen ödül, ceza ve beklentiler
- Öğrencinin öğrenme sürecindeki yaklaşımı
- Öğrencinin kültürel değerleri ve sosyal çevresi (Özden, 2003).

Özetleyecek olursak öğrenmedeki bilişsel süreçlere yönelik çalışmalar; Piaget, Bruner ve Ausubel gibi psikologlar ve eğitimcilerin bu alandaki çalışmalarıyla gelişerek bilişsel öğrenme kuramları adı altında toplanmıştır. Bilişsel öğrenme kuramcıları, davranışçıların öğrenmeyi uyarıcı-tepki arasında kurulan bağ olarak açıklamalarını yetersiz bulurlar. Bilişsel öğrenme kuramları öğrenmeyi, bireyin içinde doğrudan gözlenemeyen zihinsel bir süreç olarak açıklamışlardır. Başka bir deyişle, öğrenme zihin yapısında meydana gelen değişikliktir. Bu nedenle öğrenmede sonuç yerine sürece önem vermişlerdir. Davranışçılara göre öğrenme sürecinde pasif olan birey, bilişselcilere göre aktif ve çevresinde olup bitenlere anlam yükleyen durumdadır. Birey öğrenme sürecinde; dikkatiyle uyarıcıları seçip, anlamlı hale getirerek aktif bir şekilde yer alır.

Yapılandırmacılık kuramı

Yapılandırmacılık, bilginin bireyin deneyimleri, gözlemleri, mantıksal çözümlenmeleri sonucunda kendine özgü anlam yüklenerek şekillendirilmesidir. Bu kuramın temeli bilgiyi aktarmak değil, bilgiyi yeniden yapılandıran üretici, keşfederek ve duruma bağlı öğrenme gibi teorilerin birleşmesi ile oluşan görüştür. Öğrenme sürecinde; yaşantı, çevre ve dil önemli bir etkidir. Öğrenmenin gelişmesi tamamıyla öğrencinin konuyu nasıl algıladığı ile ilgilidir. Bilgi koşullara göre şekillendiği için kesin değildir. Bilginin doğruluğu değil, kullanılabilir olması önemlidir (Erden ve Akman, 1995; Özden, 2003; Saban 2000;). Yapılandırmacılık, davranışçı yaklaşım ve onun getirdiği eğitim anlayışına karşı olarak doğmuştur. JeanPiaget ve J.S. Bruner bilişsel yapılandırmacılığın, L.S Vygotsky sosyo-kültürel yapılandırmacılığın ve Von Glasersfeld radikal yapılandırmacılığın önde gelen savunucuları olarak sayılabilir.

Yapılandırmacı kurama göre bilginin öğrenen tarafından oluşturulan yapı olduğuna ve öğrenme sürecinde ön bilgilerin önemli olduğuna inanılır. Öğrenme bireye özgü gerçekleşir. Öğretmen kendi zihnindeki bilgi, kavram ya da düşünceleri öğrencilerin zihnine aktaramaz. Anlatılanlar öğrenci tarafından yorumlanır ve dönüştürülür. Öğretmen, öğrenci ile eğitim programı arasında aracılık ederek, öğrenciye bilgiyi şekillendirme sürecinde rehberlik etmektedir (Açıkgöz, 2004). Yapılandırmacılara göre öğretim gerçekleşirken öğrenci kendi kavramlarını oluşturur. Problemlere ilişkin kendi çözüm yollarını üretir ve konular üzerinde kendi kontrolünü sağlar. Öğrencilerin problemleri belirleyebilmesi,

çözüm üretebilmesi, değerlendirmesi ve öğrendiği bilgileri yaşantı haline getirebilmesi için daha fazla esneklik sağlanır (Özden, 2003).

Yapılandırıcı öğrenme yaklaşımı ile ilgili görüşler şu şekilde özetlenebilir (Saban, 2002):

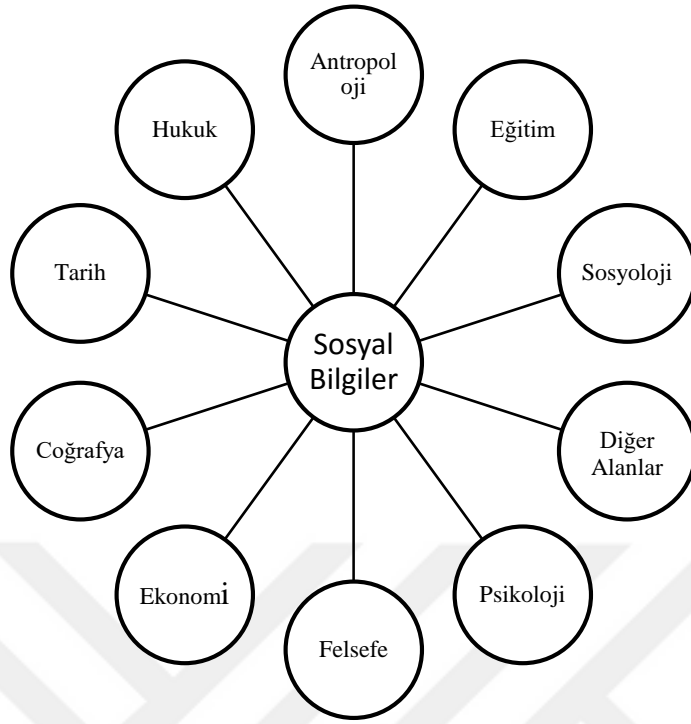
- Öğrenme pasif bir alma süreci değil, aktif bir anlam oluşturma sürecidir.
- Öğrenme, kavramsal değişmeyi içerir.
- Öğrenme kişiye özgüdür ve bireyin öğrendiğini içselleştirmesidir.
- Öğrenme koşullara göre şekillenir.
- Öğrenme, bireyin başkaları ile olan etkileşimleri sayesinde gelişir. Yani sosyaldır.
- Öğrenmede zihin ve duygu birbirleriyle ilişkilidir. Yani duygusaldır.
- Öğrenme, kişinin sosyal, fiziksel, duygusal ve zihinsel gelişimleri ile doğrudan ilişkilidir.
- Öğrenme, öğrenci merkezlidir.
- Öğrenme sürekli devam eder.

Bu açıklamaların ışığında yapılandırmacı yaklaşım; bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu elde ettiği bilgiyi, kendisinde önceden var olan eski bilgileriyle ilişkilendirerek yeni bilgi oluşturmaya yönelik olarak tanımlayabiliriz.

Sosyal Bilgiler ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Tarihsel Gelişimi

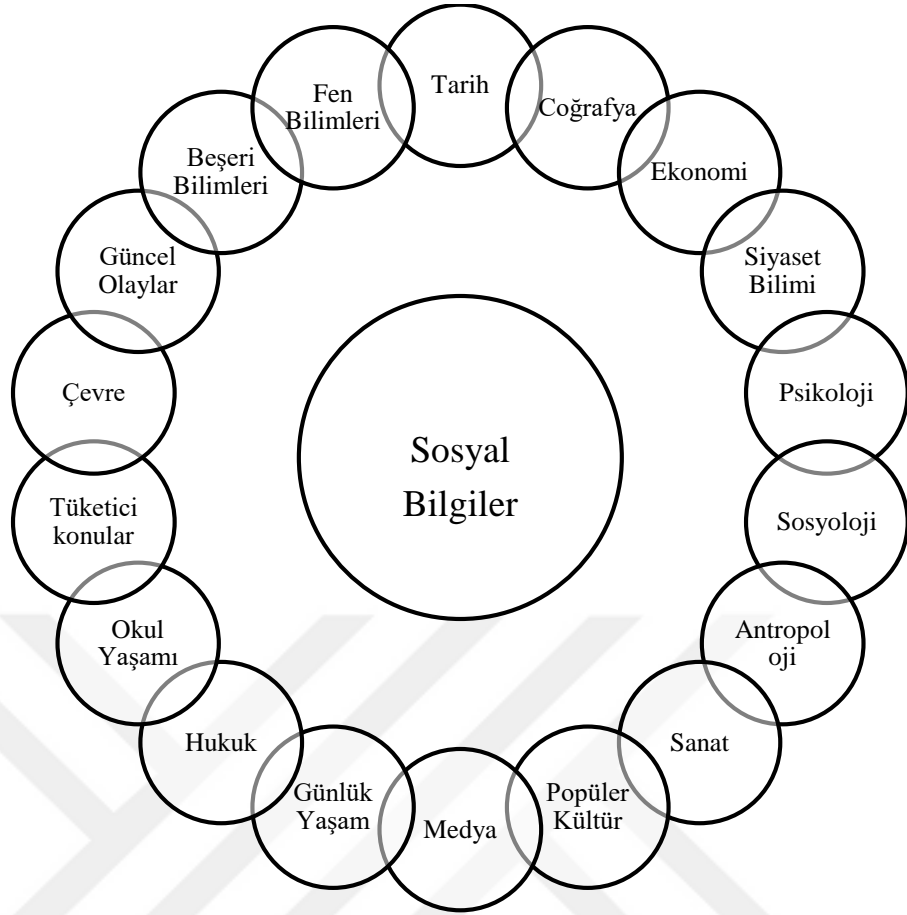
Sosyal bilgiler, bir toplumda yaşayan insanların yaşayışını, birbirleriyle olan ilişkilerini, kültürünü, dünya toplumları içindeki yerini, diğer uluslarla olan ilişkilerini konu alan bir programdır. Coğrafya, tarih, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi gibi günümüz ilköğretim programlarında bulunan; sosyoloji, ekonomi, psikoloji ve antropoloji gibi sosyal bilim alanlarında yer alan disiplinlerden seçilerek öğrenci seviyesine uygun, somut ve yalın özelliklerdeki konuları içerir (Sözer, 1998).

Sosyal bilgiler toplumsal gerçek ile kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu süreç sonunda elde edilen dirik bilgiler şeklinde tanımlanabilir. Sosyal bilgilerin faydalandığı pek çok disiplin söz konusu olup bunlar aşağıdaki şekilde görülmektedir (Sönmez, 2005).

Şekil 1. Sosyal bilgilerin yararlandığı disiplinler (Sönmez, 2005).

Sosyal bilgiler, öğrencileri iyi bir vatandaş olarak yetiştirmek için sosyal bilimler alanındaki elde edilen bilgilerden yararlanır. Ancak bu kavram zamanla değişime uğradığı için sosyal bilgiler, sosyal bilimler alanındaki disiplinlerle birlikte, insan ile ilgili bütün bilimlerden, bilgilerden faydalanan programa dönüşmüştür. Sosyal bilgilerin faydalandığı bilgi kaynakları aşağıdaki şekilde görülmektedir (Doğanay, 2002; Erden T.Y; Barth, 1991).

Şekil 2. Sosyal bilgilerin yararlandığı bilgi kaynakları (Martorella,1998)

Sosyal Bilgiler öğrencilerin sürekli gelişen ve değişen dünya düzenine ayak uydurmaları ve yaşama dair gerekli bilgi, beceri, değer ve tutumlarını geliştirmeleri için sosyal ve beşeri bilimlerin yanı sıra insana dair her türlü disiplin alanından yararlanarak yol gösterir (Savage ve Amstrong, 1996; Sever, 2015). Sosyal bilgiler vatandaş yeterliliklerini kazandırmak için disiplinler arası bir yaklaşımla sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerden faydalanır. Okul programında sosyal bilgiler; arkeoloji, antropoloji, ekonomi, tarih, coğrafya, felsefe, hukuk, siyasal bilimler, din, psikoloji, sosyoloji, edebiyat, matematik, sanat ve doğa bilimlerinden faydalanarak sistemli bir çalışma alanı sağlamaktadır. Bu bağlamda kişiye demokratik vatandaş olarak kamu yararına mantıklı kararlar verebilmesine katkıda bulunur (NCSS, 2010).

Sosyal bilgiler, değişim ve gelişim gösteren ülke ve dünya koşullarına adapte olmak için sürekli yenilik hareketleri içinde bulunmuştur. Dünyada güçlü bir ivme kazanan eğitim faaliyetlerine ayak uydurmak için öğretim programları revize edilmiştir. Bu bağlamda temel dayanağı iyi ve etkin bir vatandaş

yetiştirmek olan sosyal bilgiler öğretim programında da yenileme çalışmaları yapılmıştır.

Eğitim kurumlarının temel fonksiyonu etkin vatandaş olabilmeyen gerekliliklerinden olan bilgi, beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılması olup belirtilen kavramların büyük bir kısmı ilköğretim kurumlarında sosyal bilgiler derslerinde kazandırılmaktadır (Kılıçoğlu, 2009). Sosyal bilgiler dersi kişinin karşı karşıya kalacağı sorunlara en ideal yanıtı verebilmesi için kişiyi hayata hazırlamayı, hayat içindeki olaylardan nasıl dersler çıkarması gerektiğini, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını hatırlatır ve öğretilir (Savaş-Ünüvar, 1999).

Sosyal bilgiler eğitim programları vasıtasıyla demokratik vatandaşlık değer ve becerilerin öğrencilere kazandırılması amaçlanır. Sosyal bilgilerde bilgi temelli ve bilimsel akıl yürütme becerisine sahip ulusal ve evrensel değere saygılı vatandaşlar yetiştirilmesi ön plana çıkar. Bunların yanı sıra sosyal bilgiler düzeni sorgulamadan benimseyen vatandaş kavramından ziyade toplumsal değerleri eleştirebilen, yeni değerler üretebilen vatandaş öngörüsüne yöneliktir (Kabapınar, 2009).

Sosyal bilgiler, toplumun bir parçası olan çocuğun sosyalleşmesini ve yaşama dair sorunların üstesinden gelmesine yardımcı olur. Milli kültür, tarih ve değerlerini içselleştiren, yaşadığı topluma saygılı, öğrendiği bilgileri kullanabilen, üretebilen ve sorgulayabilen, mukayese yeteneği gelişmiş, vatandaşlık görevlerinin farkında olan, yaşadığı dünyada meydana gelen olayları anlamlandırabilen, bilgiye ulaşma yollarını bilen ve uygulayan insanlar yetiştirmeyi görev edinmiştir (Yeşiltaş, 2006). Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan evrensel amaçları yerine getirmekte iken ulusal amaçları da ihmal etmemelidirler. Günümüz dünyasında her alanda olduğu gibi kültürde de hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Küreselleşme iletişim ve bilgi teknolojisinin de etkisi sonucu tüm ülkelerde sosyal değer ve kavramların hızlı bir şekilde değişmesine neden olmaktadır. Bu süreçte en önemli tehlike güçlü kültürün zayıf kültürü yok etmeye başlamasıdır ki, Sosyal Bilgiler bu noktada ulusal kültürlerin devamlılığının sağlanması ve geliştirilmesini görev edinmiştir (Öztürk, Otluoğlu, 2003).

Sosyal Bilgilerle ilgili alanların programlarında, cumhuriyetten günümüze kadar değişik yıllarda çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemeler çerçevesinde sosyal bilgilerin, Türkiye’de ilk kez 1960’lı yıllarda benimsendiği görülmektedir. Bu tarihten önce, bu dersin kapsamına giren disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir. Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri 1926, 1930, 1936, 1948 programlarında ayrı ayrı yer almıştır (Aslan, 2016; Erden, 2000). Bu dersler ilk kez 1962 yılında yayınlanan ilköğretim programı taslağında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir (Sönmez, 2005). Bu ders, 1968 yılında yayınlanan ilköğretim programında “Sosyal Bilgiler” adını almış ve 1998 yılına kadar bu program uygulanmıştır. 1998 yılında sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasının yürürlüğe girmesiyle birlikte 4-7. sınıfları da kapsayacak şekilde yeni bir SBDÖP yürürlüğe konmuştur (Öztürk, 2012; Safran, 2008; Sözer, 1998).

Program geliştirme çalışmalarındaki süreklilik anlayışına bağlı olarak, 2005 yılına gelindiğinde programı yenilemeye gereksinim duyulmuştur. Yeni program; yapılandırmacı anlayış etkisinde, NCSS’nin belirlediği tematik yaklaşımdan ilham alınarak, farklı Sosyal Bilgiler yaklaşımlarını ve disiplinler arası yaklaşımı benimseyen, bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli kavram, beceri ve değerlerle donanmış etkin vatandaş yetiştirmek amacıyla yapılmıştır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

Sosyal Bilgiler dersi programı, 2005 SBDÖP’deki amaç ve yaklaşımda değişikliğe gidilmeden, program öğeleri açısından küçük değişiklikler sadeleştirmeler yapılarak 2017 yılında yenilenmiştir. SBDÖP 2018 yılında yeniden revize edilerek uygulamaya konulmuştur.

Yeni Öğretim Programı

Bilim ve teknoloji alanlarındaki hızlı değişim ve gelişim, kişisel ve toplumsal ihtiyaçlarda meydana gelen değişimler, öğrenme-öğretme teori ve yaklaşımlarındaki değişim ve gelişimler kişilerden beklenen rollerin de değişmesine neden olmuştur. Yaşanan değişim bilgiyi üreten, bunu işlevsel bir şekilde hayatta kullanabilen, eleştirel düşünen, problem çözebilen, kararlı, girişimci, iletişim becerilerine sahip, empati kurabilen, topluma ve kültüre katkıda bulunan özelliklere sahip bir bireyi tanımlar. Belirtilen niteliklere sahip bireyler

yetişmesine katkı sağlayacak öğretim programları sadece bilgi aktaran değil bireysel farklılıkları da gözeten, beceri ve değer kazandırma amacı güden, yalın ve anlaşılır yapıya sahiptir. Bu amaç doğrultusunda bir taraftan sarmal yaklaşımla yinelenen kazanım ve açıklamalara, diğer taraftan da bütünsel ve tek seferde kazandırılması amaçlanan öğrenme çıktıklarına yer verilmiştir. Kazanım ve açıklamalar güncel, yetkin, geçerli ve eğitim-öğretimde yaşamla ilişkileri kurulabilecek özelliktedir. Bu kazanımlar ve sınırlarını belirleyen açıklamaları, sınıf ve eğitim kademeleri düzeyinde beceriler, değerler ve yetkinlikler düzeyinde bütünlük sağlayan bakış açısıyla sade bir içeriğe işaret eder. Bu bağlamda üst bilişsel becerileri kullanmaya teşvik eden, kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi sağlayan, daha önceki öğrenmeler ile ilişkilendirilmiş, günlük hayat ve diğer disiplinler ile beceriler, yetkinlikler ve değerler bağlamında bütünleşmiş programların tamamı oluşturulmuştur (MEB, 2018)

Yeni öğretim programının amaçları

Öğretim programları, Türk Milli Eğitimi'nin amaçları ve ilkeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Öğretim programları ile yapılan bütün çalışmalar eğitim kademesinin her aşamasında birbirlerini tamamlayıcı şekilde aşağıda belirtilen amaçlara ulaşılmasına yöneliktir:

- Okul öncesi eğitimini bitiren öğrencilerin kişisel gelişim süreçleri dikkate alınarak zihinsel, bedensel ve duygusal alanlarda gelişim sağlamalarına katkıda bulunmak
- İlkokulu bitiren öğrencilerin seviyelerine ve kişisel özelliklerine uygun bir şekilde ahlakilik ve öz farkındalık çerçevesinde özgüven ve disipline sahip, günlük hayatta gereksinim duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütmeye ilişkin sosyal beceri ve estetik duyarlılığa sahip, bunları aktif olarak kullanabilecek kişiler olmalarını sağlamak
- Ortaokulu bitiren öğrencilerin ilkokulda edinmiş oldukları yetkinlikleri geliştirerek milli ve manevi değerleri özümsemiş, haklarının ve sorumluluklarının farkında olan, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde temel düzeyde beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak
- Liseyi bitiren öğrencilerin ilkokul ve ortaokulda kazanmış oldukları yetkinlikleri geliştirerek milli ve manevi değerleri özümseyip yaşantı

haline getirmiş, ülkemizin ekonomik ve sosyo-kültürel kalkınmasına destek olan, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde ilgi ve yeteneklerinin farkında olan ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak (MEB, 2018).

Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak yeni öğretim programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen özel amaçlar belirlenmiştir. Bunlar aşağıdaki tabloda verilmiştir (MEB, 2018).

Tablo 1

Yeni Öğretim Programının Özel Amaçları

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları, 11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretimde bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

Yeni öğretim programının perspektifi

Eğitim sistemimizin temel hedefi; değerler ve yetkinlikler ile bütünlük sağlamış bilgi, beceri ve davranışlarla donatılmış bireyler yetiştirilmesidir. Bilgi, beceri ve davranışlar programları ile kazandırılması amaçlanırken değerler ve yetkinlikler ise bu bilgi, beceri ve davranışlar arasındaki bütünlüğü kurmak için bağlantı rolü oynar. Değerler toplumun milli ve manevi kaynaklarından damıtılıp geçmişten günümüze kadar ulaşan, gelecek nesillere aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın yaşantı haline gelmesini sağlayan eylemsel bütünlüklerdir. Değerler ve yetkinlikler bu özellikleri ile birbirinden ayrılmaz şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızdır.

Değerler öğretim programlarının temel perspektifini oluşturan ilkeler toplamı olup, geleneklerimiz ve dünümüzden beslenerek günümüze ve yarınlarımıza kadar uzanır. Değerler yaşamın akışı içinde karşımıza çıkan problemlerin üstesinden gelmemizi sağlayan gücün kaynağıdır. Toplumun geleceği, değerler ve yetkinlikleri bütünlük ilkesinde benimsemiş insanlara bağlı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu nedenle eğitim sistemi ahlaki kararlar alıp ve bunları hayat tarzı haline getirmiş bireyler yetiştirmek amacını gütmektedir. Eğitim sisteminin görevi hem akademik anlamda başarılı hem de temel değerleri özümsemiş bireyler yetiştirmektir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacını eğitim programları ile gerçekleştirir. Eğitim programı; öğretim programları, öğrenme-öğretme ortamı, araç-gereçler, faaliyetler ve yönetmelik gibi temel unsurlar dikkate alınarak oluşturulmaktadır. Bu doğrultuda öğretim programlarında değerler tüm eğitim sürecinin her aşamasında bulunmaktadır. Öğretim programlarındaki ana değerler şu şekildedir; adalet, dürüstlük, dostluk, sabır, sevgi, saygı, denetim, sorumluluk, yardımseverlik ve vatanseverlik olup, bu değerler öğrenme-öğretme sürecinde diğer değerlerle beraber ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2018).

Yeni öğretim programında yetkinlikler

Türk Eğitim Sistemi bilgi, beceri ve davranışlara sahip kişiler yetiştirmeyi hedeflemekte olup, öğrencilere sosyal ve kişisel yaşamları noktasında yardımcı olacak yetkinlikler “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ’nin belirlemiş olduğu 8 anahtar yetkinlik aşağıdaki gibidir:

- Anadilde iletişim: Görüş, kavram, duygu-düşüncelerin sözel ve yazılı olarak ifade edilip yorumlanması; eğitim-öğretim, ev, işyeri, eğlence gibi sosyo-kültürel açıdan uygun ve yaratıcı olarak dilsel etkileşimde bulunmayı ifade etmektedir.
- Yabancı dillerde iletişim: Ana dilde iletişimin temel beceri boyutları paylaşmakta olup kavram, duygu ve düşünce, olgu ve görüşlerin sözel ve yazılı olarak bireyin gereksinimlerine göre eğitim-öğretim, işyeri, ev ve eğlence gibi uygun sosyo-kültürel manada anlayıp ifade etme ve yorumlama becerisine dayanır.
- Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler: Gündelik hayatta karşı karşıya kalınan bir problemi çözmek için uygulamaya konulan matematiksel düşünme metodu matematiksel yetkinlik olarak ifade edilmektedir.
- Dijital yetkinlik: İş, gündelik yaşam ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel bir şekilde kullanılmasını kapsar.
- Öğrenmeyi öğrenme: Bireyin kendi öğrenme faaliyetini etkin bir bilgi ve zaman yönetimini de içine alarak bireysel veya grup olarak düzenleyebilmesi için öğrenme peşine düşmesi ve bu hususta ısrarlı olma potansiyelidir.
- Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler: Kişisel, kişiler arası ve kültürlerarası yetkinlikleri kapsamakta olup kişilerin değişen toplum ve iş yaşamına etkin ve yapıcı bir şekilde katılmalarını sağlayacak, gerektiği zaman çatışmaları giderecek nitelikler ile donatılmasını sağlayan bütün davranış şekillerini kapsamaktadır.
- İnisiyatif alma ve girişimcilik: Kişinin düşüncelerini davranışa dönüştürme becerisidir. Yaratıcılık, değişiklik ve risk almanın yanı sıra amaçlara ulaşabilmek için planlamayı ve proje yönetme becerisini de içine alır.
- Kültürel farkındalık ve ifade: Sahne sanatları, müzik, edebiyat, görsel sanatlar ve bazı iletişim araçlarıyla görüş, tecrübe ve duyguların yaratıcı olarak ifade edilmesidir (MEB, 2018).

Yeni öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar

Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programı uygulanırken dikkat edilmesi beklenen hususlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında Coğrafya, Ekonomi, Tarih, Sosyoloji, Psikoloji, Felsefe, Antropoloji, Hukuk ve Siyaset Bilimi gibi Sosyal Bilimler konuları ile vatandaşlık ve demokrasi ile insan hakları konuları bütünleştirilmiş bir şekilde işlenmektedir.
- Güncellik, disiplinler arası, yerellik, geçmiş-bugün-gelecek ilişkisi, yansıtıcı sorgulama, esneklik, zaman-süreklilik-değişim gibi ilkeler kazanımların geliştirilmesi için göz önünde bulundurulması gerekir.
- Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ile yansıtıcı düşünce olarak sosyal bilgiler anlayışına önem verilmeli, sosyal bilimciler tarafından kullanılan bilimsel yöntemler öğrencilere sezdirilmelidir. Okul içi ve dışında meydana gelen olaylardan faydalanılarak öğrencilerin sık sık yaşamdaki problemler ve çelişkili durumlar ile karşı karşıya kalmaları sağlanmaları, karşı karşıya kaldıkları sosyal sorunlara ilişkin yansıtıcı düşüncelerini sağlanmalıdır.
- Değer ve beceriler kazanımlarla bire bir ilişkilendirilmeli. Ancak değer ve beceri öğretiminin hayat boyu öğrenme anlayışı bağlamında ele alınması için değer ya da beceriler uygun görülen farklı öğrenme alanları ve kazanımlar ile de ilişkilendirilmelidir.
- Programda kavram öğretimi önemli bir yere sahip olduğundan öğretimde sınıflamalar ve farklı öğretim yaklaşımları kullanılmalıdır. Anlam ve kavram karmaşası ile kavram yanlışlarının önüne geçmeye yardımcı olunmalıdır.
- Milli ve dini bayramlar, mahalli kurtuluş günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan faydalanılarak öğrencilerde tarihsel duyarlılık ve milli bilinç geliştirilmelidir.
- Öğretimde okul dışı ortamlar da kullanılmalıdır. Bu çalışmalar okul bahçesi gibi yakın çevreden resmi dairelere, sergilere, pazar yerlerine, arkeolojik alanlara, müzelere, tarihi mekanlara yönelik olabilir.
- Masal, destan, efsane, halk hikayesi, şiir ve türkü gibi edebi ürünler ile desteklenerek sosyal bilgiler dersi verilmelidir. Öğrencilere konuları

sevdirecek tarzda tarihi roman, hatıra, hikaye, fıkra gibi ürünler okumaları konusunda telkinde bulunulmalıdır. Aynı zamanda uygun görülen kazanımlar heykel, resim, hat, musiki, gravür, minyatür, sinema ve tiyatro gibi modern ve geleneksel sanat ürünleri ile desteklenmelidir.

- Kazanımlarla ilişkili güncel, tartışmalı konular, farklı tartışma yöntemleri kullanılarak problem çözme, kanıt kullanma, eleştirel düşünme, karar verme ve araştırma becerileri ile ilişkilendirilmelidir.
- Dijital alanda yaşanan gelişmelerle ilişkili olarak vatandaşlık hak ve sorumlulukları ile ilgili “dijital vatandaşlık, e-devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb. gibi yeni durumlar ve dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık ve zorbalık gibi bazı önemli sorunlar ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içinde ve dışında faaliyetlere yer verilmelidir (MEB, 2018).

Yeni öğretim programının yapısı

Öğrenme Alanları: Öğrenme alanı, birbirleri ile bağlantılı olan bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak ele alındığı, öğrenmeyi örgütleyen disiplinler arası bir yapıdır. Yeni Öğretim Programı 7 öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bu öğrenme alanları hakkında aşağıda bilgi verilmiştir:

Birey ve Toplum

Bu öğrenme alanında “ben” ve “biz” olma süreçleri temel alınmıştır. Psikoloji, Sosyoloji ve Sosyal Psikoloji disiplinleri benimsenmiştir. Disiplinler arası yaklaşımın benimsenmesiyle öğrenciler, mekânsal, tarihi ve kültürel unsurları da inceleme fırsatı bulacaklardır.

Kültür ve Miras

Esasen tarihle ilişkili olan, kültür ve kültürel mirası öne çıkaran bir yapıya sahip olup kültürün korunmasını ve geliştirilmesini sağlayacak milli bir bilinç oluşturulması amaçlanmıştır.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler

İnsanın yaşamı içinde gereksinim duyduğu mekansal temel bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması amaçlanır. Esasen coğrafya odaklı olan bu alana

öğrenciler basitten karmaşığa, yakından uzağa ve bulunduğu yerden çevreye doğru aşılmalı ve giderek anlaşılması zor bir hale gelen bir yaklaşımla dahil edilecektir.

Bilim, Teknoloji ve Toplum

Öğrencilerden bu öğrenme alanında değişken, yenilikçi, eleştirel ve bilimsel düşünceyi temel alarak teknolojiyi kullanma becerisi kazanmaları beklenir. Diğer taraftan teknolojinin günlük yaşam ile olan ilişkisini öğrenirken bazı teknolojik ürünlerin doğaya vermiş olduğu zararları tartışır.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Bu alanın temelinde öğrencilerin girişken ve bilinçli tüketici olma becerilerinin geliştirilmesi vardır. Öğrenciler ülke ekonomisine ve kendi ekonomik yaşantısına farkındalık kazanır. Öğrencilerin üretim, dağıtım ve tüketimle ilgili temel kavramlar öğrenerek meslekleri tanınması hedeflenmiştir.

Etkin Vatandaşlık

Sosyoloji ve Siyaset Bilimi çerçevesinde etkin vatandaşlık kavramına odaklanmış olan öğrencilerin; grup, kurum ve sosyal örgütlerin nasıl meydana geldiğini, bunları kontrol altında tutan organları, bunların kişiler ve kültürlere olan etkisini ve varlıklarını ne şekilde devam ettirdiklerini bilmeleri amaçlanır

Küresel Bağlantılar

İnsanlar, inançlar, düşünceler, bilgi, sermaye, teknoloji, kültürel ve siyasi sınırları aşarak küresel boyutta hareket halindedir. Devletler arasında sürekli işbirliği ve rekabet vardır. Öğrencilerin devletler arasında oluşan bu ilişkileri kavrayabilmeleri için daha bilinçli olmaları gerekir. Dünyada gelişen ve değişen gündemi takip eden ve problemlere çözüm üreten aktif ve sorumluluklarını bilen Türk vatandaşları yetiştirmek amaçlanmaktadır (MEB, 2018).

Tablo 2

Yeni Öğretim Programında Öğrenme Alanları ve Süreler

SINIFLAR	4.SINIF			5.SINIF			6.SINIF			7.SINIF		
	ÖĞRENME ALANI	Kazanım	Süre oranı (%)	Ders saati	Kazanım	Süre oranı(%)	Ders saati	Kazanım	Süre oranı(%)	Ders saati	Kazanım	Süre oranı(%)
Birey Ve Toplum	5	11,1	12	4	13	14	5	11,1	12	4	11,1	12
Kültür ve Miras	4	13	14	5	16,6	18	5	20,4	22	5	27,8	30
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	18,5	20	5	16,6	18	4	13	14	4	13,9	15
Bilim. Teknoloji ve Toplum	5	14,8	16	5	13	14	4	11,1	12	4	11,1	12
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	16,6	18	6	16,6	18	6	16,6	18	6	13,9	15
Etkin Vatandaşlık	4	13	14	4	11,1	12	6	14,8	16	4	11,1	12
Küresel Bağlantılar	4	13	14	4	13	4	4	13	14	4	11,1	12
TOPLAM	33	100	108	33	100	108	34	100	108	31	100	108

Eski (2005) ve Yeni (2018) Öğretim Programlarına Genel Bir Bakış

Sosyal bilgiler programı toplumların ihtiyaçlarına, eğitim felsefelerine göre gelişim göstermekte olup programların kapsamı, toplumların sosyal, kültürel özelliklerinin yanı sıra teknolojik gelişmelere de bağlıdır (Erden, T.Y).

2005 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programında bir vizyon bulunmasına karşın 2018 SBDÖP’de ise vizyon bulunmamaktadır. Yeni program her ne kadar 2005 SBDÖP gibi tematik görünse de ünite anlayışına sahip olduğu görülmektedir. İki öğretim programında da hedeflerin olduğu, 2005 SBDÖP’de toplam 175, 2018 SBDÖP’de ise 131 kazanım bulunduğu, 2005 SBDÖP’de genel olarak 8 öğrenme alanı olduğu, 2018 SBDÖP ise 7 öğrenme alanı çerçevesinde meydana getirildiği ancak bazı öğrenme alanlarının isimlerinde değişikliğe gidildiği görülmüştür.

2018 SBDÖP’de yer alan becerilerin bir bölümü günümüz gereksinimleri göz önünde bulundurularak güncellendiği, diğer bir bölümü ise 2005 SBDÖP’ün temel becerilerinden alındığı ve sayısının azaltıldığı, 2018 SBDÖP’ün içerdiği değerlerin sayısı azaldığı görülmüştür. Ölçme ve değerlendirme açısından 2018

SBDÖP’de klasik ve alternatif yöntemlerin kullanılması vurgulanmış olmakla birlikte 2005 SBDÖP’den hangi yönlerden ayrıldığı belirtilmemiştir. Bu bağlamda 2018 SBDÖP’ün eski programa göre çok fazla bir yenilik getirmediği söylenebilir.

İlgili Araştırmalar

Keskin (2002), ‘Türkiye’de II. Meşrutiyet’ten Günümüze kadar Uygulanmış olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Analizi ve Karşılaştırılması’ başlıklı yüksek lisans tezinde, Sosyal Bilgiler öğretim programlarının yapı, amaç ve içerik durumlarını kronolojik olarak incelenmiştir. Bu nedenle çalışmada, tarama modelinde yer alan tarihsel yöntem kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal bilgilerin kapsamına giren Tarih ve Coğrafya dersleri 1962 ve 1968 programlarında üniteler halinde yer almaktadır. Vatandaşlık bilgisi dersi de değişik adlar altında ilkökul ve ortaokul programlarında yer almaktadır. Yayınlanan programların ideolojik yaklaşımının sosyal bilgiler öğretim programlarına yansıdığı anlaşılmıştır. Günümüze kadar uygulanan programların bazıları disiplinler arası bir desene sahip olsa da genel olarak tek disiplin anlayışının hakim olduğu anlaşılmıştır. 1980’li yıllardan itibaren Atatürkçülük ile ilgili konuların arttığı görülmüştür. 1997 yılında sekiz yıllık zorunlu eğitimle birlikte yayınlanan program birçok yönden eksikliklerle doludur. Aynı dönemde yayınlanan Vatandaşlık ve İnsan Hakları programı ise günümüze kadar yayınlanmış en iyi Sosyal Bilgiler programı olduğu ifade edilmiştir.

Semenderoğlu ve Gülersoy (2005) tarafından gerçekleştirilen “Eski ve Yeni 4 ve 5.sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programların Değerlendirmesi” başlıklı araştırma neticesinde nitelik ve ideolojik bakımdan yeni öğretim programının öğretmene daha çok bağlı olduğu, ülkemizin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına uygun olmadığı, yapılacak olan düzenlemeler ile daha verimli hale getirilebileceği bildirilmiştir.

Sarıcan (2006), “1998 ile 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Vatandaşlık Değerleri Açısından Karşılaştırılması” başlıklı yüksek lisans tezinde, 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın uygulandığı pilot okullarda görev yapan 4 ve 5. sınıf öğretmenlerinin 1998 ve 2004 yılı programlarının vatandaşlık değerlerini kazandırmadaki etkililiğiyle ilgili olarak

karşılaştırmaları amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin görüşlerini almak için, pilot okullarda görev yapan 50, 4 ve 5. sınıf öğretmenine uygulanmak üzere anket hazırlamıştır. Ankette sorulan sorulara uygun olarak verilerin çözümlenmesi için nitel ve nicel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Ayrıca nitel veri toplama yöntemlerinden “Doküman İncelemesi” kullanılarak her iki programda bulunan vatandaşlık değerleri ve bu değerlerle örtüşen ve ayrışan genel amaçlar, özel amaçlar/kazanımlar ortaya konulmuştur. Bu araştırmanın sonucunda; 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın demokratik yaşama uyumlu bireyler yetiştirmede daha başarılı olduğu görülmüştür. Öğretmenler,1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın ezbere dayalı bir öğretim sürecini benimsemesini ve bireysel değerlerin ikinci plana itilmesini bu durumun nedeni olarak görmüşlerdir. 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda ise bireyin kendisini ve kendi özelliklerini keşfetmesine olanak sağlayan vatandaşlık değerlerinin ön planda tutulduğu ifade edilmiştir.

Tümsek (2006), “Eski (1998) ve Yeni (2004) İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında(4 ve 5. Sınıf) Tarih Konularının Mukayesesi” başlıklı yüksek lisans tezinde 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında(4 ve 5. Sınıf) Tarih konularının metot ve içerik yönünden karşılaştırmasını yaparak benzerlik ve farklılıklarını ortaya çıkarmak amacıyla program ve ders kitapları üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırma sonucunda değişimin gerekli ve zorunlu olduğu kanısına varmıştır.

Gün (2007), “Türkiye ve İngiltere İlköğretim 4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması” adlı yüksek lisans tezinde doküman analiz yöntemiyle, Türkiye İlköğretim 4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile İngiltere 4 ve 5. Seviyeler Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nı karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları belirlemek istemiştir. Çalışmanın sonucunda; iki ülkenin, içerik ve yöntem olarak birbirlerinden çok farklı eğitim sistemlerine sahip olduğu, İngiltere Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın daha zengin ve esnek bir yapıya sahip olduğu ve Türkiye Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın geliştirilmesinde ve uygulanmasında birtakım eksikliklerin mevcut olduğu saptanmıştır. Bu araştırma ışığında, Türkiye’de genel eğitim sistemi problemleri ve Sosyal Bilgiler eğitim ve öğretimi ile ilgili eksiklerin giderilmesi adına kapsamlı çözüm önerileri sunulmuştur.

Berk (2008) tarafından eski ve yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitaplarında tarih konularının karşılaştırılması amacıyla gerçekleştirilen çalışmada, ilköğretim 6 ve 7. Sınıflarda uygulanmış olan 1998 ve 2004 öğretim programları incelenmiştir. Yapılan araştırma neticesinde 1998 öğretim programı ve ders kitaplarında tarih konularının içeriğinin yüklü ve öğrenci ihtiyacından uzak olduğu, buna karşın siyasi ve askeri tarih üzerine yoğunlaştığı, konuların sunumunda kronolojiye uyumlu hareket edilmediği, sunumdaki üslubun monoton ve öğrenci düzeyine uygun olmayan betimsel tarih özelliği arz ettiği, eski ders kitaplarında kullanılmakta olan görsel malzemelerin yeterli düzeyde olmadığı, buna karşın 2004 yılı öğretim programı ve ders kitaplarında ise tarih ünite ve konularının içerik açısından daha hafif olduğu, konu içeriklerinin dikkat çekici örnekler ile sunulduğu ve tarih öğretiminde sözlü ve yerel tarih yöntemlerine ağırlık verildiği, yeni ders kitaplarındaki görsel malzemelerin eskiye göre (1998) daha özenli bir şekilde seçildiği, ünite değerlendirme kısmının daha fonksiyonel olduğu bildirilmiştir.

Kaymakçı (2009) “Yeni Sosyal Bilgiler Programı Neler Getirdi?” adlı araştırmasında, 2004–2006 yılları arasında hazırlanan yeni Sosyal bilgiler programının getirmiş olduğu yenilikleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu çerçevede araştırmada Sosyal Bilgilerin Türkiye’deki gelişimi ve yeni programın hazırlanma gerekçeleri ve yeni programın getirmiş olduğu yenilikler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Memişoğlu (2012) tarafından “İlköğretim 4-5 Sosyal Bilgiler Ders Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” amacıyla gerçekleştirilen çalışmada 4 ve 5. Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler ders programıyla ilgili görüşleri betimsel içerik yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çalışma süresince toplam 114 öğretmene 40 soruluk anket uygulanmıştır. Ankette programın içerik, kazanım, eğitim durumları ve değerlendirme boyutlarıyla ilgili sorular yer almaktadır. Yapılan çalışma sonucunda sosyal bilgiler ders programına yönelik görüşlerde cinsiyet, sınıf, hizmet içi eğitim değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık saptanmazken, kıdem ve mezuniyet durumuna göre görüşler arasında anlamlı farklılık olduğu bildirilmiştir.

Merey, Kuş, Karatekin (2012) ‘Türkiye ve ABD İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Açısından Karşılaştırılması’ adlı

araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modelini kullanmışlardır. Veriler her iki ülkenin öğretim programından doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye SBDÖP’de duyarlılık, sorumluluk, dayanışma, bilimsellik, yardımseverlik, vatanseverlik gibi bireysel ve toplumsal değerlerin daha çok vurgulandığı tespit edilmişken; ABD SBDÖP’de duyarlılık, bilimsellik, sorumluluk, yardımlaşma, gibi bireysel ve toplumsal değerlerin yanında bireysel haklara saygılı olma, çeşitlilik, kamu yararı, çatışmaları önleme gibi demokratik değerlerine yer verilmiştir.

Çatak (2015) ‘Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarının İncelenmesi’ adlı araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesini kullanmıştır. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler ve ilişkili olduğu tüm eğitim programları derinlemesine incelenmiştir. Geçmişten günümüze ülkenin siyasi, sosyal, ekonomik durumuna göre Sosyal Bilgiler ve diğer ilişkili olduğu ders grupları değişik adlar altında, parçalanmış, birleştirilmiş veya bu derslerin amaçları değiştirilmiştir. Sosyal Bilgiler ve diğer ilişkili ders gruplarının şekillenmesinde çoğunlukla Amerika Birleşik Devletleri’nin etkisi görülmüştür. Bu nedenle Cumhuriyet döneminden günümüze eğitim programımıza baktığımızda Sosyal Bilgiler ders grubunun bütün olarak incelendiğinde karışık bir yapı içerisinde olduğu görülmektedir.

Gürel (2017), “2017 Taslak Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Yönelik Yapısal Bir Değerlendirme” adlı araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesini kullanmıştır. 2017 taslak SBDÖP’ün 2004 ve 2015 SBDÖP ile karşılıklı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, 2017 taslak programı amaçlar bakımından 2004 programı ile aynı olduğu görülmektedir. 2017 taslak programında yer alan öğrenme alanlarının sayısı düşürülmüş veya adları değiştirilerek yeniden ifade edilmiştir. Öğrenme alanları Tarih, Coğrafya gibi disiplinler odağında hazırlanmış, kazanımlar ise disiplinler arası yaklaşımla verilmeyip ilgili disiplinle sınırlı kalmıştır. 2017 taslak programındaki becerilerin bir kısmının günümüz gereksinimleri doğrultusunda yenilendiği, bir kısmının ise önceki programlardaki alt becerilerin temel becerilerinin arasına alındığı ve sayısının azaltıldığı görülmektedir. 2017 taslak programında yer verilen değerlerin sayısı artırılmış olmasına rağmen değer eğitiminde hangi yaklaşımların kullanılacağı belirtilmemiştir. Ölçme ve

değerlendirme açısından ise 2017 taslak programda klasik ve alternatif yöntemlerinin kullanılması vurgulanmış, diğer programlardan hangi yönlerden ayrıldığı belirtilmemiştir. Söz konusu araştırmaya göre, 2017 taslak programının önceki programlara göre çok da fazla bir yenilik getirmediği söylenebilir.

Koçoğlu, Aydın (2017), “Alan Uzmanlarına Göre 2017 Sosyal Bilgiler Programının 2005 Programı Çerçevesinde Analizi” adlı araştırmasında nitel veri analizi tekniklerine dayalı olarak alan uzmanlarının görüşlerini analiz edilmiş, araştırma konusuyla ilgili soruları içerisinde barındıran yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen görüşlerin analizinde ve modellerin oluşturulmasında NVivo 11 programından yararlanılmıştır. Bu araştırmanın amacı, 2017 Sosyal Bilgiler programının alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Araştırma sonucunda, çalışma grubunu oluşturan alan uzmanlarının Sosyal Bilgiler programına ilişkin birbirinden farklı algılara sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Tay (2017), “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırılması” adlı araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesini kullanmıştır. Yapılan çalışmada 2005 öğretim programıyla 2017 yılı taslak programı karşılaştırmıştır. Yapılan çalışma neticesinde 2005 yılı öğretim programının 1 (bir) vizyonu bulunmakta iken 2017 taslak öğretim programında ise vizyona karşılık gelebilecek temel bir felsefenin olduğu görülmüştür. 2005 yılı öğretim programı tematik anlayışa, 2017 taslak öğretim programı ise ünite anlayışına sahiptir. 2005 programında toplam 174, 2017 taslak öğretim programında ise 136 kazanım mevcuttur. 2005 öğretim programı 9 öğrenme alanına sahipken , 2017 taslak öğretim programı 7 öğrenme alanı çerçevesinde oluşturulmuştur. Bazı öğrenme alanlarının isimlerinde değişikliğe gidilmiştir.

Problem Durumu

Günümüzde eğitim; kültürel, toplumsal, ekonomik ve politik faktörlerin etkisiyle sürekli değişmektedir. Eğitim kurumları ve uzmanlar; programları, planlamaları ve stratejileri bu etkileri göz önünde bulundurarak düzenlemek durumundadırlar. Eğitim dış etkenlerin baskısı ile daha karmaşık hale geldiği görülmektedir. Bu karmaşıklığı çözüme ulaştırmak isteyen günümüz eğitimcileri,

eğitim programlarını yeniden dñzenleme ve geliştirme yoluna gitmişlerdir (Bñyñkaraköz,1997).

Eğitim programlarının toplumsal hareketliliğe ayak uydurması gerekmektedir. Eğitim programları sadece okuldaki çalışmaların yanı sıra toplumda da yaşama ve öğrenme koşullarının geliştirilmesini amaçlar. Bu nedenle de toplumun problem ve gereksinimlerinin yanı sıra çocukların ve gençlerin gelişim özellikleri, gereksinim ve ilgileri de esas alınarak geliştirilmelidir (Varış, 1994). Eğitimde daha iyi ürün alınması ve daha nitelikli öğrenciler yetiştirilmesi, programların ihtiyaçlara yanıt verecek biçimde ve uygulamalı bir süreç içinde geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Çünkü toplumsal yaşamdaki bilimsel ve teknolojik ilerlemenin önemli boyutlara ulaşması nitelikli insan gücüne duyulan ihtiyacı artırdığı için, bu ihtiyacı karşılamaya yönelik öğretim programlarının geliştirilip uygulanması gerekmektedir (Sözler, 1998).

Çağdaş eğitim programı amaç-hedefler, hedef davranışlar, öğretme durumları, ölçme durumları ve değerlendirme öğelerinden oluşur. Bu öğeler, eğitim programının geliştirilmesinde son derece önemlidir. Çünkü programların yeterince uygulanıp uygulanmasında bu öğelerde meydana gelen aksaklık ve eksikliklerin büyük rolü vardır. Program geliştirme uzmanları ve görevliler öncelikle programın bu boyutlarını ve çevre, insan, araç-gereç ve ekonomik özellikleri göz önünde bulundururlar (Bñyñkaraköz,1997).

Eđitimin belli başlı hedeflerinden birisi, bireyin toplum içinde sosyalleşmesini sağlamak ve nitelikli vatandaş yetiştirmektir. Bu nedenle hazırlanan programlarda, bu amaca ve belirlenen diğer hedeflere ulaşmak istenmektedir. Ülkemizde, kuruluşumuzdan itibaren peyder pey hazırlanan programlar genel amaca ulaşmaya yöneliktir. Eđitimin genel amacına ulaşabilmesi, özet olarak programda yer alan öğretim programlarının amaç, kazanım, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme aşamalarının niteliği ile ilgilidir. Bu anlamda eğitimin amaçlarına ne ölçüde ulaşabildiğini değerlendirmek adına hazırlanan öğretim programlarının, program öğeleri aćısından karşılaştırılması önemli bir husustur.

Yukarıda yapılan aćıklamalar doğrultusunda araştırmamızın problemi “ 4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler dersi 2005 ve 2018 öğretim programları arasında

program öğeleri bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir ?” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada ilköğretim 4 ve 5. sınıflarda 2005 yılında uygulanmış olan eski öğretim programı ile 2017-2018 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanan yeni öğretim programının program öğeleri açısından karşılaştırılıp benzerlik ve farklılıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle çalışmanın 2005 ve 2018 SBDÖP’lerin daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasına, bunların program öğeleri açısından karşılaştırılmasının öğretmenlere ve bu alanda çalışma gerçekleştirecek olanlara katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi “4 ve 5. Sınıflar 2005 ve 2018 öğretim programları arasında program öğeleri açısından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?” şeklindedir.

Alt problemler

Bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler dersi eski ve yeni programları arasındaki program öğeleri (amaç, kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ölçme ve değerlendirme) açısından benzerlik ve farklılıklarını ortaya çıkarmaktır.

Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt verilecektir;

- 4 ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler dersi 2005 ve 2018 öğretim programı arasında amaç bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
- 4 ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler dersi 2005 ve 2018 öğretim programı arasında kazanım bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
- 4 ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler dersi 2005 ve 2018 öğretim programı arasında içerik bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
- 4 ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler dersi 2005 ve 2018 öğretim programı arasında öğrenme-öğretme süreci bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
- 4 ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler dersi 2005 ve 2018 öğretim programı arasında ölçme ve değerlendirme bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Sayıtlar

Doküman taraması için belirlenen tüm veriler gerçeği yansıtmaktadır

Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (4 ve 5. Sınıflar) ile
- 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (4 ve 5. Sınıflar) ile
- Program öğeleri (amaç, kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme) ile sınırlıdır.

Tanımlar

Eğitim: Kişinin davranışlarında kendi yaşantıları vasıtasıyla kasıtlı ve istendik değişiklikleri meydana getirme sürecidir (Ertürk, 2013).

Öğretim: Öğrenmeyi destekleyen ve sağlayan dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesidir (Senemoğlu, 2003).

Öğrenme: İnsanların yaşamları boyunca karşılaştıkları durumlarla etkileşime girmeleri sonucunda kişide oluşan kalıcı davranış değişmeleridir (Erden, Fidan,1991).

Program: Bir çalışmanın amacını, yöntemlerini, bölümlerini ve süresini gösteren plandır (Oğuzkan, 1993; akt. Sözer, 1998: s.18)

Program Geliştirme: Okul içinde ve dışında kazandırılmak için belirlenen amaçları etkinliklerle gerçekleştirmek üzere düzenlenmiş, içerik ve etkinliklerin uygun metotlarla geliştirilmesine yönelmiş eşgüdümlü çabaların tümü şeklinde tanımlanmaktadır (Varış,1994)

Eğitim Programı: Öğrenen kişilere okul içinde ve dışında planlı etkinlikler aracılığıyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir (Demirel, 2017).

Öğretim Programı: Belirli öğretim basamağında olan sınıf ve derslerde okutulacak olan konuları, bu konuların amaçlarını, her bir dersin sınıf düzeyine göre haftalık kaç saat verileceğini ve öğretim yöntem ve tekniklerini gösteren kılavuzdur (Büyükkaragöz,1997).

Ders programı: Öğretim programlarındaki bilgi kategorilerinin, faaliyet alanlarının, eğitim amaçlarıyla ilişkili özel amaçları yerine getirmeleri için

öğretim ilkelerini konuların alt kategorilerini değerlendirme esaslarını kapsayan ve eğitim-öğretim programı esaslarının öğrenci davranışına dönüştürülmesini ifade eder (Varış, 1994).

Örtük Program: Resmi programda belirtilenlerin dışında, öğrenme-öğretme süreci içerisinde ortaya çıkan bilgi, fikir ve uygulamalar sonucu öğrencilerin kazandıkları niteliklerdir (Yüksel, 2004).

Sosyal Bilgiler: İlköğretimde sorumlu ve iyi vatandaş olarak yetiştirmek hedef ve gayesi ile sosyal bilimler bünyesindeki disiplinlerden seçilen bilgilere dayalı bir şekilde öğrencilere toplumsal yaşam ile alakalı temel bilgi, tutum, beceri ve değerlerin kazandırıldığı çalışma alanını ifade eder (Erden, 2000).

İkinci Bölüm

Yöntem

Araştırma Modeli

2005 yılı Sosyal Bilgiler dersi 4 ve 5. sınıflar öğretim programı ile 2018 öğretim programı arasındaki benzer ve farklı yönlerin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada mevcut durumun ortaya çıkarılması amaçlandığından doküman inceleme modeli kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı ve görsel materyallerin analizidir (Karasar, 2001; Yıldırım ve Şimşek, 2006). Doküman analizi belgesel gözlem ya da belgesel tarama olarak da tanımlanmaktadır. Doküman analizi sürecinde, bir araştırmacı öncelikle amacına yönelik mevcut kaynakları bulur, dikkatlice okur, gerekli bilgileri not alır ve aldığı notlardan yola çıkarak bazı değerlendirme işlemleri yapar (Çepni, 2012).

Nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmacının geçerliğini arttırmak amacıyla, çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dahil edilebilir. Yazılı kaynakların yanı sıra; film, video, fotoğraf, resim gibi görsel malzemeler de nitel araştırmalarda doküman olarak kullanılabilir. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarını oluşturur. Bu tür araştırmalarda araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmadan da elde edebilir (Turgut, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Doküman incelemesi yaparken izlenebilecek bir dizi aşama bulunmaktadır. Bu aşamalar genel bir yönerge olarak dikkate alınmalıdır. Bu aşamalar araştırma probleminin niteliğine, doküman incelemesi sonucunda elde edilmesi hedeflenen veriye veya dokümanların ne kadar kapsamlı ve derinlemesine incelenmek istendiğine bağlı olarak yeniden yorumlanabilir. Doküman incelemesi; dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, Veriyi kullanma gibi beş aşamadan oluşur (Forster, 1995; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2006: s.223).

Dokümanlar, nitel araştırmalarda ekili bir biçimde kullanılması gereken önemli kaynaklardır. Bu tür araştırmalarda araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem ve görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada görüşme ve gözlem ek olarak kullanılmamıştır. SBDÖP'deki metin ve görseller doküman olarak belirlenmiş, amaç için uygun görülmüştür. Görüşme veya gözlem, çalışma amacına uygun olmadığı için kullanılmamıştır.

Veri Toplanması

Araştırma sırasında verilerin toplanması belgesel tarama yoluyla yapılmıştır. Belgesel tarama var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya denir (Karasar, 2004). Belgesel tarama, belli bir amaca yönelik kaynakları bulma, okuma, kaydetme ve değerlendirme işlemini kapsamaktadır. Konu ile ilgili literatür taranarak daha önce yapılan çalışmalar, yazılan makale ve eserler gözden geçirilmiş; ilköğretim okulları ile ilgili genelge, yönerge, yönetmelik ve alınan kararlarla birlikte sosyal bilgiler öğretim programları incelenmiştir. Ayrıca eğitimin genelini ilgilendiren planlama, strateji, yöntem ve teknikler, değerlendirme ve materyallerle ilgili makale, kitap ve araştırmalardan faydalanılmıştır. Tüm bu incelemeler düzenli olarak not alınmış ve kaydedilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada yer alan veriler Sosyal Bilgiler Dersi (4 ve 5.sınıflar) 2005 ve 2018 öğretim programlarından elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın konusuna yönelik alanyazın taraması yapılmıştır. İlgili araştırmalar incelendikten sonra problem cümlesi ve alt problemler belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi (4 ve 5.sınıflar) 2005 ve 2018 öğretim programları amaçlar, içerik, kazanım, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme öğeleri bakımından incelenmiş ve her iki program arasındaki benzerlik ve farklılıklar sunulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular yorumlanmış, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Üçüncü Bölüm

Bulgular ve Yorum

Bu başlık altında, Sosyal Bilgiler Dersi (4 ve 5.sınıflar) 2005 ve 2018 öğretim programları arasındaki amaçlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme bakımından benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programı Arasında Amaçlar Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?

Sosyal Bilgiler Dersi (4 ve 5. Sınıflar) 2005 ve 2018 öğretim programlarında yer alan amaçların karşılaştırılması yapılarak benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 3

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Genel Amaçları

2005 Öğretim programında yer alan genel amaçlar	2018 Öğretim programında yer alan genel amaçlar
<ol style="list-style-type: none">1.Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.3. Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.	<ol style="list-style-type: none">1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri,6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,

Tablo 3 (devam)

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Genel Amaçları

2005 Öğretim programında yer alan genel amaçlar	2018 Öğretim programında yer alan genel amaçlar
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.	7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.	8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.	9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.	10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.	11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretimde bilimsel ahlaki gözetir.	12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretimde bilimsel ahlaki gözetmeleri,
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.	13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.	14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.	15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.	16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.	17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
	18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

2005 SBDÖP'de 17, 2018 SBDÖP'de ise 18 amaç olduğu, 2005 ve 2018 yılı amaçlarına bakıldığında (A1-A18), (A2-A1), (A3-A2), (A4-A3), (A5-A4), (A6-A5), (A8-A8), (A9-A9); (A10-A10), (A11-A11), (A12-A12), (A14-A14), (A15-A15) ve (A17-A17) numaralı maddelerde değişiklik olmadığı, 2005 SBDÖP'deki amaç 13'ün küçük bir değişiklik ile 2018 SBDÖP'de yer aldığı, 2005 SBDÖP'deki 2 amacın kaldırıldığı ve yerine 2018 SBDÖP'de 3 farklı amaç konulduğu görülmüştür.

4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programı Arasında Kazanım Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?

Sosyal Bilgiler Dersi (4 ve 5. Sınıflar) 2005 ve 2018 öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ait kazanımlar karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 4

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi 4.Sınıf Öğretim Programlarının Kazanımları

2005 öğretim programında 4.sınıf kazanımları	Öğrenme Alanı	2018 öğretim programında 4.sınıf kazanımları
<ol style="list-style-type: none">1. Bireysel farklılıkları tanıır ve kabul eder.2. Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder.3. Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder.4. Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar.5. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.6. Sahip olduğu resmî kimlik belgelerindeki bilgileri analiz ederek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	BİREY VE TOPLUM	<ol style="list-style-type: none">1. Resmî kimlik belgesini inceleyerek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur2. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıır.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar
<ol style="list-style-type: none">1. Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder.3. Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir.4. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.5. Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler.6. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder	KÜLTÜR VE MİRAS	<ol style="list-style-type: none">1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere dayanarak aile tarihi çalışması yapar.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.

Tablo 4 (devam)

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler dersi 4.Sınıf Öğretim Programlarının Kazanımları

<p>1. Çeşitli yöntemlerle çevresindeki herhangi bir nesnenin kendisine göre bulunduğu yönü bulur.</p> <p>2. Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır.</p> <p>3. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur.</p> <p>4. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer.</p> <p>5. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.</p> <p>6. Çevresinde gördüğü doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.</p> <p>7. Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur.</p> <p>8. Doğal afetler karşısında hazırlıklı olur.</p>	<p>İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER</p>	<p>1. Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.</p> <p>2. Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer.</p> <p>3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.</p> <p>4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.</p> <p>5. Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.</p>
<p>1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.</p> <p>2. İnsanlığın kullandığı belli başlı zaman ölçme araçlarını ve belirleme yöntemlerini tanıır.</p> <p>3. Kullandığı teknolojik ürünlerin zaman içindeki gelişimini kavrar.</p> <p>4. Teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişle bugünü karşılaştırır.</p> <p>5. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlar.</p> <p>6. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.</p>	<p>BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM</p>	<p>1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.</p> <p>2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımalarını karşılaştırır.</p> <p>3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.</p> <p>4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.</p> <p>5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır</p>

Tablo 4 (devam)

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler dersi 4.Sınıf Öğretim Programlarının Kazanımları

<p>1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt eder.</p> <p>2. İhtiyaçlarından hareket ederek insanların temel ihtiyaçları hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>3. Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir.</p> <p>4. Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir.</p> <p>5. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.</p> <p>6. Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur.</p> <p>7. İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir.</p>	<p>ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM</p>	<p>1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>2. Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanıır.</p> <p>3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p> <p>4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.</p> <p>5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.</p>
<p>1. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.</p> <p>2. Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur.</p> <p>3. Kendisi ile başka bir toplumdaki yaşatlarının günlük yaşamlarını karşılaştırır.</p> <p>4. Toplumlar arasında ortak kutlanan özel günlere örnekler verir.</p>	<p>KÜRESEL BAĞLANTILAR</p>	<p>1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır</p> <p>2. Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar</p> <p>3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.</p> <p>4. Farklı kültürlerle saygı gösterir.</p>
<p>1. Yaşadığı yerin yerel yönetim birimlerini tanıır.</p> <p>2. Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde yerel yönetimlerin rolünü açıklar.</p> <p>3. Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir.</p> <p>4. Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenliği ilişkilendirir</p>	<p>GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM</p>	

Tablo 4 (devam)

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler dersi 4.Sınıf Öğretim Programlarının Kazanımları

1. İnsanların belli bir amaç çerçevesinde oluşturdukları sosyal örgüt, resmî kurum ve grupları fark eder.	GRUPLAR, KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER	
2. Ön bilgi ve yaşantısını kullanarak çevresindeki belli başlı sosyal problemler ya da ihtiyaçlarla grup, kurum ve sosyal örgütleri ilişkilendirir.		
3. Kendisi ile çevresindeki gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki etkileşime örnekler verir.		
4. Okulunda ve yakın çevresinde katılacağı sosyal ve eğitsel etkinliklere karar verir.		
5. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel-sosyal etkinlikler önerir		
	ETKİN VATANDAŞLIK	1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir 2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır. 3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir. 4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.

2005 4.sınıf SBDÖP’de 46, 2018 4.sınıf SBDÖP’de ise 33 kazanımın yer aldığı görülmüştür.2005 ve 2018 SBDÖP’deki **Birey ve Toplum** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde; K1’in küçük değişiklikle K3 ile benzer olduğu, (K4-K5),(K5-K2),(K6-K1) numaralı kazanımların korunduğu, 2005 SBDÖP’deki 2 kazanımın çıkarıldığı ve onun yerine 2018 SBDÖP’de farklı 1 kazanımın belirlendiği tespit edilmiştir. **Kültür ve Miras** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde; (K1-K1),(K2-K2),(K3-K3),(K5-K4) numaralı kazanımların küçük değişiklikle benzer olduğu,2005 programındaki 2 kazanımın çıkarıldığı tespit edilmiştir. **İnsanlar, Yerler ve Çevreler** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde;K1’in küçük değişiklikle K1 ile benzer olduğu, (K4-K2), (K5-K4), (K6-K3), (K8-K6) numaralı kazanımların korunduğu, 2005 SBDÖP’deki 3 kazanımın çıkarıldığı ve onun yerine 2018 SBDÖP’de farklı 1 kazanımın belirlendiği tespit edilmiştir, **Bilim, Teknoloji ve Toplum** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde; (K1-K1),(K3-K3), (K5-K4),(K6-K5) numaralı kazanımların korunduğu,K4’ün küçük değişiklikle K2 ile benzer olduğu,

2005 SBDÖP'deki 1 kazanımın çıkarıldığı tespit edilmiştir. **Üretim, Dağıtım ve Tüketim** öğrenme alanına ait kazanımları incelendiğinde;(K1-K1),(K5-K3) numaralı kazanımların küçük değişiklikle benzer olduğu, 2005 SBDÖP'deki 5 kazanımın çıkarıldığı ve onun yerine 2018 SBDÖP'de farklı 3 kazanımın belirlendiği tespit edilmiştir. **Küresel Bağlantılar** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde; K1'in küçük değişiklikle K1 ile benzer olduğu, 2005 SBDÖP'deki 3 kazanımın çıkarıldığı ve onun yerine 2018 SBDÖP'de farklı 3 kazanımın belirlendiği tespit edilmiştir. 2005 SBDÖP'de yer alan **Güç, Yönetim ve Toplum; Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler** öğrenme alanları 2018 SBDÖP'den çıkarıldığı ve yeni programda **Etkin Vatandaşlık** öğrenme alanını eklendiği, bu öğrenme alanına ait K3 ile Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler öğrenme alanına ait K5'in aynı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf Öğretim Programlarının Kazanımları

2005 öğretim programında 5.sınıf kazanımları	Öğrenme alanı	2018 öğretim programında 5.sınıf kazanımları
1. Bulunduğu çeşitli grup ve kurumlar içindeki yerini belirler. 2. İçinde bulunduğu gruplar ile gruplara ait rolleri ilişkilendirir. 3. Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir. 4. Çocuk olarak haklarını fark eder	BİREY VE TOPLUM	1. Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder. 2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar. 3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır. 4. Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.
1. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve yapıları tanıtır. 2. Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir. 3. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır. 4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar. 5. Kanıt kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır. 6. Atatürk inkılaplarıyla ilkelerini ilişkilendirir	KÜLTÜR VE MİRAS	1. Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder 2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır. 3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler. 4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder. 5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.

Tablo 5 (devam)

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf Öğretim Programlarının Kazanımları

<p>1. Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıır.</p> <p>2. Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p> <p>3. Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.</p> <p>4. Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.</p> <p>5. Yaşadığı bölgede görülen bir afet ile bölgenin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.</p> <p>6. Kültürümüzün sözlü ve yazılı öğelerinden yola çıkarak, doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklandırır.</p> <p>7. Yaşadığı bölgede görülen doğal afetlere neden olan uygulamaları fark eder.</p>	<p>İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER</p>	<p>1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar</p> <p>2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p> <p>3. Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.</p> <p>4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar</p>
<p>1. Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.</p> <p>2. Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.</p> <p>3. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır. 4. Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.</p> <p>5. Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanıır ve izler.</p> <p>6. Yaptığı çalışmalarda yararlandığı kaynakları gösterir.</p>	<p>BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM</p>	<p>1. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.</p> <p>2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.</p> <p>3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.</p> <p>4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.</p> <p>5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır</p>
<p>1. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.</p> <p>2. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.</p> <p>3. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.</p> <p>4. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir.</p> <p>5. Ekonomideki insan etkisini fark eder.</p> <p>6. Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.</p> <p>7. İş birliği yaparak üretime dayalı yeni fikirler geliştirir</p>	<p>ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM</p>	<p>1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder</p> <p>2. Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.</p> <p>3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.</p> <p>4. Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.</p> <p>5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p> <p>6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır</p>

Tablo 5 (devam)

2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf Öğretim Programlarının Kazanımları

<p>1. Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark eder. 2. Ülkeler arasında ekonomik alışveriş olduğunu fark eder. 3. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır. 4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir. 5. Ortak mirasın tanınmasında turizmin yerini fark eder. 6. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri konusunda bakış açısı geliştirir.</p>	<p>KÜRESEL BAĞLANTILAR</p>	<p>1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır. 2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır. 3. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar. 4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir</p>
<p>1. Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder. 2. Yaşadığı yerdeki merkeze bağlı yönetim birimleri ile bu birimlerin temel görevlerini ilişkilendirir. 3. Merkezî yönetim birimlerini tanıyarak bu birimleri temel görevleriyle ilişkilendirir. 4. Demokratik yönetim birimlerindeki yetki ile ulusal egemenlik arasındaki ilişkiyi açıklar. 5. Ulusal Egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir.</p>	<p>GÜÇ, YÖNETİM VE TOPLUM</p>	
<p>1. Toplumun temel ihtiyaçlarıyla bu ihtiyaçlara hizmet eden kurumları ilişkilendirir. 2. Kurumların insan yaşamındaki yeri konusunda görüş oluşturur. 3. Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır. 4. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir. 5. Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmî kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır</p>	<p>GRUPLAR KURUMLAR VE SOSYAL ÖRGÜTLER</p>	
	<p>ETKİN VATANDAŞLIK</p>	<p>1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir. 2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar. 3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar. 4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.</p>

2005 5.sınıf SBDÖP’de 47, 2018 4.sınıf SBDÖP’de ise 33 kazanımın yer aldığı görülmüştür.2005 ve 2018 SBDÖP’deki **Birey ve Toplum** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde;(K3-K3), (K4-K4) numaralı kazanımların küçük değişiklikle benzer olduğu, 2005 SBDÖP’deki 2 kazanımın çıkarıldığı ve onun yerine 2018 SBDÖP’e farklı 2 kazanımın eklendiği tespit edilmiştir. **Kültür ve Miras** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde; K1’in küçük

değişiklikle K2 ile benzer olduğu, K3'ün K3 ile aynı olduğu, K4'ün küçük değişiklikle K4 ile benzer olduğu, 2005 SBDÖP'deki 3 kazanımın çıkarıldığı ve onun yerine 2018 SBDÖP'e farklı 2 kazanımın eklendiği tespit edilmiştir. **İnsanlar, Yerler ve Çevreler** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde ; (K1-K1),(K3-K3), (K6-K5), (K7-K4) numaralı kazanımların küçük değişiklikle benzer olduğu, K2'nin K2 ile aynı olduğu, 2005 SBDÖP'deki 2 kazanımın çıkarıldığı tespit edilmiştir. **Bilim, Teknoloji ve Toplum** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde ;(K2-K1), (K3-K4), (K6-K5) numaralı kazanımların küçük değişiklikle benzer olduğu 2005 SBDÖP'deki 3 kazanımın çıkarıldığı ve 2018 SBDÖP'e farklı 2 kazanımın eklendiği tespit edilmiştir. **Üretim, Dağıtım ve Tüketim** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde ; (K1,K2-K1),(K3-K2),(K4-K3) ,(K7-K5) numaralı kazanımların küçük değişiklikle benzer olduğu 2005 SBDÖP'deki 2 kazanımın çıkarıldığı ve 2018 SBDÖP'e farklı 1 kazanımın eklendiği tespit edilmiştir. **Küresel Bağlantılar** öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde;(K2-K1), (K6-K3) numaralı kazanımların küçük değişikliklerle benzer olduğu ,(K3-K2) ,(K4-K4) numaralı kazanımların aynı olduğu, 2005 SBDÖP'deki 1 kazanımın çıkarıldığı tespit edilmiştir. 2005 SBDÖP'de yer alan **Güç, Yönetim ve Toplum; Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler** öğrenme alanları 2018 SBDÖP'den çıkarıldığı ve yeni programda **Etkin Vatandaşlık** öğrenme alanını eklendiği, bu öğrenme alanına ait kazanımlar incelendiğinde, K1'in küçük değişiklikle Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler öğrenme alanına ait K1 ile benzer olduğu, K2'nin küçük değişiklikle Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanına ait K2 ile, K4'ün küçük değişiklikle Güç, Yönetim ve Toplum öğrenme alanına ait K5 ile benzer olduğu tespit edilmiştir.

4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programı Arasında İçerik Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?

Sosyal Bilgiler Dersi (4 ve 5. Sınıflar) 2005 ve 2018 öğretim programlarının içerdiği öğrenme alanları, üniteler ve süreleri, değerler ve beceriler karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 6

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri

Öğrenme alanı	Üniteler	Kazanım sayıları	Oranı %	Süre /ders saati
Birey ve toplum	Kendimi tanıyorum	6	11	12
Kültür ve Miras	Geçmişimi öğreniyorum	6	14	15
İnsanlar ,yerler ve çevreler	Yaşadığımız yer	8	14	15
Üretim,dağıtım ve tüketim	Üretimden tüketime	7	14	15
Bilim teknoloji toplum	İyi ki var	6	11	12
Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler	Hep birlikte	5	11	12
Güç ,yönetim ve toplum	İnsanlar ve yönetim	4	14	15
Küresel bağlantılar	Uzaktaki arkadaşlarım	4	11	12
Toplam		46	100	108

Tablo 7

2005 Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri

Öğrenme alanı	Üniteler	Kazanım sayıları	Oranı %	Süre / Ders saati
Birey ve toplum	Haklarımı öğreniyorum	4	11	12
Kültür ve Miras	Adım adım Türkiye	6	14	15
İnsanlar ,yerler ve çevreler	Bölgemizi tanıyalım	8	14	15
Üretim,dağıtım ve tüketim	Ürettiklerimiz	7	14	15
Bilim teknoloji toplum	Gerçekleşen düşler	6	11	12
Gruplar kurumlar ve sosyal örgütler	Toplum için çalışanlar	5	11	12
Güç ,yönetim ve toplum	Bir ülke bir bayrak	5	14	15
Küresel bağlantılar	Hepimizin dünyası	6	11	12
Toplam		47	100	108

Tablo 8

2018 Sosyal Bilgiler Dersi 4 ve 5. sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri

Sınıflar	4.sınıf			5.sınıf		
	Öğrenme alanı /Üniteler	Kazanım	Süre Oranı %	Ders saati	Kazanım	Süre oranı %
Birey ve toplum	5	11,1	12	4	13	14
Kültür ve miras	4	13	14	5	16,6	18
İnsanlar ,yerler ve çevreler	6	18,5	20	5	16,6	18
Bilim teknoloji ve toplum	5	14,8	16	5	13	14
Üretim ,dağıtım ve tüketim	5	16,6	18	6	16,6	18
Etkin vatandaşlık	4	13	14	4	11,1	12
Küresel bağlantılar	4	13	14	4	13	14
Toplam	33	100	108	33	100	108

2005 4 ve 5. Sınıflar SBDÖP’de 8, 2018 SBDÖP’de ise 7 öğrenme alanı bulunduğu, bunlardan 6’sının 2005 SBDÖP ile aynı olduğu, “Etkin Vatandaşlık” ismiyle yeni bir öğrenme alanı oluşturulduğu görülmüştür. 2005 4 ve 5. Sınıflar SBDÖP’de 8 ünitenin olduğu, buna karşın 2018 SBDÖP’de ise 7 ünite olduğu, 2005 SBDÖP’de 4. sınıfta 46, 5. Sınıfta 47 kazanım, 2018 SBDÖP’de 4 ve 5. Sınıflarda 33 kazanımın olduğu, her iki programda da toplam ders saatinin 108 saat olduğu görülmüştür.

Tablo 9

2005 ve 2018 Öğretim Programlarında Beceriler

2005 Öğretim programında yer alan beceriler	2018 Öğretim programında yer alan beceriler
1. Eleştirel Düşünme Becerisi	1. Araştırma
2. Yaratıcı Düşünme Becerisi	2. Çevre okuryazarlığı
3. İletişim	3. Değişim ve sürekliliği algılama
4. Araştırma Becerisi	4. Dijital okuryazarlık
5. Problem Çözme Becerisi	5. Eleştirel düşünme
6. Karar Verme Becerisi	6. Empati
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi	7. Finansal okuryazarlık
8. Girişimcilik Becerisi	8. Girişimcilik
9. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi	9. Gözlem
10. Gözlem Becerisi	10. Harita okuryazarlığı
11. Mekân Algılama Becerisi	11. Hukuk okuryazarlığı
12. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi	12. İletişim
13. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi	13. İş birliği
14. Sosyal Katılım Becerisi	14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme
15. Empati Becerisi	15. Kanıt kullanma
	16. Karar verme
	17. Konum analizi
	18. Medya okuryazarlığı
	19. Mekân algılama
	20. Öz denetim
	21. Politik okuryazarlık
	22. Problem çözme
	23. Sosyal katılım
	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
	26. Yenilikçi düşünme
	27. Zaman ve kronolojiyi algılama

2005 SBDÖP’de yer alan toplam 15 beceriden 13’ünün 2018 SBDÖP’de de yer aldığı, 2018 SBDÖP’de 27 becerinin olduğu, “Yaratıcı Düşünme” ve “Bilgi Teknolojilerini Kullanma” becerilerinin kaldırıldığı, 14 yeni becerinin programa eklendiği saptanmıştır.

Tablo 10

2005 ve 2018 Öğretim Programlarında Değerler

2005 öğretim programında yer alan değerler	2018 öğretim programında yer alan değerler
1. Adil olma	1. Adalet
2. Aile birliğine önem verme	2. Aile birliğine önem verme
3. Bağımsızlık	3. Bağımsızlık
4. Barış	4. Barış
5. Bilimsellik	5. Bilimsellik
6. Çalışkanlık	6. Çalışkanlık
7. Dayanışma	7. Dayanışma
8. Duyarlılık	8. Duyarlılık
9. Dürüstlük	9. Dürüstlük
10. Estetik	10. Estetik
11. Hoşgörü	11. Eşitlik
12. Misafirperverlik	12. Özgürlük
13. Özgürlük	13. Saygı
14. Sağlıklı olmaya önem verme	14. Sevgi
15. Saygı	15. Sorumluluk
16. Sevgi	16. Tasarruf
17. Sorumluluk	17. Vatanserverlik
18. Temizlik	18. Yardımseverlik
19. Vatanserverlik	
20. Yardımseverlik	

2005 SBDÖP’de yer alan toplam 20 değerden 16’sının 2018 SBDÖP’de aynen yer aldığı, 4 değer kaldırıldığı, 2018 SBDÖP’de toplam 18 değer olduğu, 2 değer eklendiği görülmüştür.

2005 SBDÖP’de “Afetten Korunma ve Güvenli Yaşam”, “Girişimcilik”, “İnsan Hakları ve Vatandaşlık”, “Kariyer Bilinci Geliştirme”, “Özel Eğitim”, “Rehberlik ve Psikolojik Danışma”, “Sağlık Kültürü”, “Spor Kültürü ve “Olimpik Eğitim” olmak üzere 8 ara disiplinin yer aldığı, 2018 SBDÖP’de ise bu anlayışın olmadığı saptanmıştır. 2005 SBDÖP’de 4 yıl süresince kazandırılması amaçlanan kavramların listelendiği, bunların hangi sınıf düzeyinde giriş, geliştirme ve pekiştirme boyutlarıyla kazandırılacağı belirtilmediği görülmekte iken 2018 SBDÖP’de kavramlarla ilgili olarak kavram öğretimin önemli olduğu ve “...ilgili kavramları öğrenir” şeklindeki açıklamalara yer verildiği, kavramların listelenmediği görülmüştür. 2005 SBDÖP’de Atatürk ve Atatürkçülük konularının “Atatürkçülükle İlgili Konular ve Açıklamalar” başlığı altında yer aldığı ve kazanımların Atatürkçülük konuları ile ilişkilendirildiği, buna karşın 2018 SBDÖP’de ayrı bir başlık altında yer verilmediği, bunun yerine Atatürk ve Atatürkçülük konularıyla ilgili yalnızca 6 ve 7. sınıfta ikişer kazanımda yer verildiği tespit edilmiştir.

4 ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programı Arasında Öğrenme-Öğretme Süreci Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?

Sosyal Bilgiler Dersi (4 ve 5. Sınıflar) 2005 ve 2018 öğretim programlarının öğrenme-öğretme süreci bakımında karşılaştırılması yapılarak benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Eğitim durumları boyutu açısından her iki öğretim programı ele alındığında 2005 SBDÖP’de öğrenme öğretme süreçleriyle ilgili açıklamaların “öğrenme-öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü” başlığı altında detaylı bir şekilde yer aldığı, buna karşın 2018 SBDÖP’de “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” başlığı altında 10 madde olarak verildiği görülmüş olup bu açıdan da 2018 SBDÖP’ün sınırlı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bununla beraber 2005 SBDÖP’de her bir kazanım için ayrı ayrı etkinlik örnekleri ve bunlarla ilgili açıklamalara yer verildiği, 2018 SBDÖP’de ise herhangi bir etkinlik örneği yazılmadığı ve bazı kazanımlar için açıklamalara yer verilirken bazıları için ise açıklama yapılmadığı görülmüştür. Bu boyut açısından da 2018 SBDÖP’ün sınırlılığa sahip olduğu söylenebilir.

4. ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Dersi 2005 ve 2018 Öğretim Programı Arasında Ölçme ve Değerlendirme Bakımından Benzerlik ve Farklılıklar Nelerdir?

Sosyal Bilgiler Dersi (4 ve 5. Sınıflar) 2005 ve 2018 öğretim programlarının ölçme-değerlendirme bakımında karşılaştırılması yapılarak benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Değerlendirmeye ilgili olarak 2005 SBDÖP’de 4 ve 5. Sınıflar için toplam 18 sayfa açıklama olduğu buna karşın 2018 SBDÖP’de ise yaklaşık 1 sayfalık bir açıklamaya yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte her iki öğretim programındaki değerlendirme anlayışının hem ürün hem de süreci ölçmeye yönelik olduğu görülmektedir. 2005 SBDÖP’de neredeyse bütün kazanımlar için kullanılacak olan değerlendirme yöntemlerinin belirlendiği, buna karşın 2018 SBDÖP’de ise böyle bir durumun olmadığı görülmüştür. 2005 SBDÖP’de etkinlik örneklerine yer verilerek uygulama aşamasında öğretmenin öğrencileri yönlendirmesi beklenmekte iken 2018 SBDÖP’de ise herhangi bir etkinlik

örneğine yer verilmediği, uygulama aşamasında öğretmennin etkin rol olmasının beklendiği görölmektedir. Bu bilgiler ışığında 2005 SBDÖP'ün değerlendirme boyutu açısından 2018 SBDÖP'den daha zengin, öğretmenler açısından da daha kullanışlı bir içeriğe sahip olduğu ifade edilebilir.

Dördüncü Bölüm

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma ve Sonuç

2005 SBDÖP’de vizyon ve temel felsefeye yer verilirken,2018 SBDÖP’de vizyon ve felsefeye yer verilmemiştir. Her iki programda yapılandırmacılık eğitim felsefesinin ilkelerini esas alarak hazırlanmıştır. 2005 ve 2018 SBDÖP’lerinde öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Eski programdan farklı olarak 2018 SBDÖP’de ayrı bir başlık altında yetkinlik alanları belirtilmiştir. Programda bulunan yetkinlik alanları aşağıdaki gibidir;

- Anadilde iletişim
- Yabancı dillerde iletişim
- Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler
- Dijital yetkinlik
- Öğrenmeyi öğrenme
- Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler
- İnisiyatif alma ve girişimcilik
- Kültürel farkındalık ve ifade(MEB,2018)

Her iki programı amaçlar boyutu ile ele aldığımızda; 2005 SBDÖP’de 17, 2018 SBDÖP’de ise 18 hedefin yer aldığı, 2005 SBDÖP’deki amaçlardan 14’ünün 2018 SBDÖP’deki amaçlarla aynı olduğu, 2005 SBDÖP’deki amaç 13’ün ise küçük değişiklikler ile 2018 SBDÖP’de de bulunduğu, 2005 SBDÖP’deki amaçlardan 2’sinin kaldırılıp yerine 2018 SBDÖP’de 3 farklı amacın yer aldığı görülmüştür. 2005 SBDÖP’de yer alan (A7) bilgiyi uygun ve çeşitli şekillerde kullanma ve (A16) toplumlar arası siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz etme amaçları kaldırılıp yerine (A6) çevre duyarlılığı içerisinde kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları, (A7) eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları ile (A16) erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri amaçları dahil edilmiştir. Yine 2005

SBDÖP’de yer alan (A13) sosyal bilimlerin temel kavramlarından faydalanma hedefine 2018 SBDÖP’de temel iletişim becerileri de eklenip (A13) temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri şeklindeki hedef oluşturulmuştur.

2005 SBDÖP’deki amaçlardan 7’sinin Vatandaşlık, 4’ünün Vatandaşlık ve Tarih, 2’sinin Tarih, 2’sinin Coğrafya, 2’sinin de Bilimsel Süreç Becerileri ile ilişkili olduğu bildirilmiştir(Akpınar ve Kaymakçı,2012). Bu bulgu göz önünde bulundurulduğunda 2018 SBDÖP’de yer alan amaçlardan 8’inin Vatandaşlık, 2’sinin Vatandaşlık ve Tarih, 2’sinin Tarih, 3’ünün Coğrafya, 3’ünün de Bilimsel Süreç Becerileriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda 2018 SBDÖP’de 2005 SBDÖP’e göre Vatandaşlık, Coğrafya ve Bilimsel Süreç Becerileriyle ilgili hedef sayısı 1 artmış iken Vatandaşlık ve Tarihle ilgili hedef sayısı 2 azalmış, tarihle ilgili hedef sayısında ise herhangi bir değişiklik olmadığı görülmüştür.

2005 SBDÖP’de yer alan 175 kazanım 2018 SBDÖP’de 131’e düşmüştür. Bu bağlamda 2018 SBDÖP’deki kazanımların yaklaşık %25 azaldığı görülmektedir. Sınıf düzeyi açısından ele alındığında ise 4 ve 5. Sınıflarda %29’luk bir azalma olduğu görülmektedir.

Ülkemizde ilk olarak 1968 öğretim programıyla giren Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları kazanımlar boyutu ile değerlendirildiğinde 2005 SBDÖP’e kadar hedef davranışlar ile yapılandırılmasına karşın bu tarihten itibaren kazanımların yer aldığı görülmektedir (Tay ve Baş, 2015). Bu durumun 2018 SBDÖP’de de devam ettiği görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde 2005 SBDÖP’e kadar hazırlanan öğretim programlarında davranışçı yaklaşım tarzının benimsendiği ve bunlarda hedef davranış olarak geçmekte olan ifadenin 2005 SBDÖP’le beraber kazanım şeklinde geçmeye başladığı görülmektedir. Bu değişimin temel sebebinin yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesi olduğu ifade edilmektedir.

2005 ve 2018 SBDÖP’leri içerik; öğrenme alanları, üniteler, değerler, beceriler, kavramlar, ara disiplinler, belirli gün ve haftalar ve Atatürkçülük konularının yer alması ve bunların nasıl yer aldıkları karşılaştırmalı şekilde incelenmiştir. İçerik düzenlenmesi boyutuyla 2005 ve 2018 SBDÖP’leri toplu öğretim ve tematik yaklaşım esasına uygun bir şekilde hazırlandığı görülmüştür.

Dolayısıyla 2005 SBDÖP’de (4 ve 5. Sınıflar) 8 öğrenme alanının olduğu, bunlarla ilgili 8 farklı ünitenin oluşturulduğu görülmektedir. 2018 SBDÖP (4 ve 5.sınıflar) ise 7 öğrenme alanı çerçevesinde bu alanların isimleriyle aynı olan 7 üniteden meydana geldiği görülmektedir. 2005 SBDÖP’deki 6 öğrenme alanının 2018 SBDÖP’e aynen alındığı, “Etkin Vatandaşlık” ismiyle yeni bir öğrenme alanının oluşturulduğu tespit edilmiş olup belirtilen bu özellikleriyle her iki programın da sarmal programlama anlayışıyla meydana getirildiği söylenebilir. Bu yaklaşım içeriğin oluşturulması sürecinde programı meydana getiren içeriğin devamlı olarak artırılma ilkesine dayalı bir yaklaşım olup öğretilmesi amaçlanan temel konular öğrencilerin öğrenme düzeylerine göre farklı zaman ve sırada tekrar tekrar öğretilir (Demirel, 2017). 2005 ve 2018 SBDÖP’leri içerik boyutu açısından değerlendirildiğinde her iki dönemin de toplu öğretim yaklaşımıyla birlikte Sarmal Programlama Yaklaşımı’na sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz.

2005 SBDÖP’de yer alan toplam 15 beceriden 13’ünün 2018 SBDÖP’de de yer aldığı, 2018 SBDÖP’de toplam 27 beceri olduğu bununla birlikte “yaratıcı düşünme” ve “bilgi teknolojilerini kullanma” becerilerinin kaldırıldığı ve 2005 SBDÖP’deki becerilere ilaveten 14 yeni becerinin eklendiği görülmüştür. 2005 SBDÖP’de sınıf düzeyi ve öğrenme alanı için belirlenen doğrudan verilecek beceri anlayışının 2018 SBDÖP’de yer almadığı görülmüştür. 2018 SBDÖP’de karşımıza 3 yeni becerinin çıktığı görülmekte olup bunlar “dijital okuryazarlık”, “finansal okuryazarlık” ve “medya okuryazarlığı” becerileridir. Bunların etkili vatandaş yetiştirme amacındaki Sosyal Bilgilerin, 2005 SBDÖP’deki bu sınırlılığı ve eksikliği ortadan kaldırabileceği düşünülmektedir.

2005 SBDÖP’de yer alan toplam 20 değerden 16’sının aynı şekilde 2018 SBDÖP’de de bulunduğu, misafirperverlik, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme ve hoşgörü değerlerinin kaldırılıp yerine eşitlik ve tasarruf değerlerinin programa dahil edildiği görülmüştür.

2005 SBDÖP’de ara disiplin olarak 8 ara disiplinin belirlendiği, ancak bu anlayışın 2018 SBDÖP’de terk edildiği görülmüştür.

Kavramlar boyutu açısından ele alındığında 2005 SBDÖP’de 4 yıl boyunca kazandırılması amaçlanan kavramların tek tek listelendiği, bunların hangi sınıf

düzeyinde giriş, geliştirme ve pekiştirme boyutlarıyla kazandırılacağı belirtildiği, buna karşın 2018 SBDÖP’de kavramlarla ilgili olarak kavram öğretiminin önemli olduğu “...ilgili temel kavramları öğrenir” şeklinde açıklamalara yer verildiği ve kavramların listelenmediği görülmüştür.

Atatürkçülük boyutu açısından 2005 ve 2018 SBDÖP’leri değerlendirildiğinde 2005 SBDÖP’de “Atatürkçülükle İlgili Konular ve Açıklamalar” başlığı altında ayrıca yer aldığı ve kazanımların da Atatürkçülük konuları ile ilişkilendirildiği görülmekte iken (MEB, 2005,) 2018 SBDÖP’de ise Atatürkçülük konularına ayrı bir başlık altında yer verilmediği görülmektedir. 2018 SBDÖP’de Atatürkçülük veya Atatürk konularına sınırlı yer verilmesi programın genel amaçlarına aykırı olduğu şeklinde değerlendirilebilir. 2018 SBDÖP’ün genel amaçlarından ikincisi şu şekildedir;

“2. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, milli ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları (MEB, 2017)”.

Eğitim durumları boyutu açısından her iki öğretim programı ele alındığında 2005 SBDÖP’de öğrenme öğretme süreçleriyle ilgili açıklamaların “öğrenme-öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü” başlığı altında detaylı bir şekilde yer aldığı, buna karşın 2018 SBDÖP’de “Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar” başlığı altında 10 madde olarak verildiği görülmüş olup bu açıdan da 2018 SBDÖP’ün sınırlı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bununla beraber 2005 SBDÖP’de her bir kazanım için ayrı ayrı etkinlik örnekleri ve bunlarla ilgili açıklamalar yer verildiği, 2018 SBDÖP’de ise herhangi bir etkinlik örneği yazılmadığı ve bazı kazanımlar için açıklamalara yer verilirken bazıları için ise açıklama yapılmadığı görülmüştür. Bu boyut açısından da 2018 SBDÖP’ün sınırlılığa sahip olduğu söylenebilir.

Değerlendirmeye ilgili olarak 2005 SBDÖP’de 4 ve 5. Sınıflar için toplam 18 sayfa açıklamaya yer verildiği, buna karşın 2018 SBDÖP’de yaklaşık 1 sayfa açıklama olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra her iki öğretim programında değerlendirme anlayışının hem ürünü hem de süreci ölçmeye yönelik olduğu görülmektedir.

2005 ve 2018 SBDÖP'leri arasındaki son farklılık 2005 SBDÖP'de hemen hemen bütün kazanımlar için kullanılacak olan değerlendirme yöntemlerinin de belirlendiği, buna karşın 2018 SBDÖP'de böyle bir durum olmadığı görülmüştür. Değerlendirme boyutu açısından 2005 SBDÖP'ün çok daha zengin olduğu, dolayısıyla da öğretmenler açısından daha kullanışlı bir içeriğinin olduğu söylenebilir.

Bu araştırma sonucunda araştırma kapsamı incelenen boyutlar bağlamında iki program arasında belirgin bir farklılığın olmadığı yönündedir. Yapı ve içerik olarak küçük farklılıklarla önceki programa benzer bir çalışmanın başarıya ulaşmayacağı bir gerçektir.

Öneriler

Kazanımların 2018 SBDÖP'de 2005 SBDÖP'e kıyasla daha az olduğu görülmüş olup bu durumun ortaya çıkmasında kazanım sayısının öğrencilere kazandırılmayacak kadar fazla olması etkili olmuş olabilir. Bu nedenle gelecek yıllarda hazırlanacak olan öğretim programlarında kazanım sayısı tespit edilirken uygulanacak olan 2018 SBDÖP'de yer alan kazanımların ne kadarının hangi seviyede kazandırıldığı belirlenmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

2018 SBDÖP'de Atatürk ve Atatürkçülük konularının ayrıntılı bir şekilde bulunmaması önemli eksikliklerden birisidir. Bu nedenle bu boyutuyla programında tekrar gözden geçirilmesi ve programa Atatürkçülükle ilgili konu ve kazanımların dahil edilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

2018 SBDÖP'de daha önceki programda bulunan hoşgörü ve misafirperverlik değerlerinin bulunmaması diğer bir eksiklik olarak düşünülmekte olup belirtilen değerlerin programa eklenmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

2018 SBDÖP'de etkinlikler ve etkinlik örnekleriyle ilgili açıklamalar boyutuyla 2005 öncesi program anlayışına geri dönüş olduğu görülmekte olup etkinlik örneklerinin ve açıklamaların bulunmamasının 2018 SBDÖP'deki önemli eksikliklerden birisi olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda 2005 SBDÖP'deki anlayışa dönülmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Kaynakça

- Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Aktif öğrenme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Akinoğlu, O. (2005). Türkiye’de uygulanan ve değişen eğitim programlarının psikolojik temelleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (22), 31-46.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Arslan, M. (2000). Cumhuriyet dönemi ilköğretim programları ve belli başlı özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 146.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. İçinde D. Dilek (Ed.) *Sosyal bilgiler eğitimi* (s. 3-48). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, A. (2002). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. İstanbul: Alfa Basın Yayım Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Barth, J. L. (1991). *Elementary and junior high/middle school social studies curriculum, activities, and materials* London: University Press of America.
- Berk, F. (2008) *Eski ve yeni ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitaplarında tarih konularının karşılaştırılması* (Yüksek Lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Binbaşoğlu, C. (1994). *Genel öğretim bilgisi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Büyükkaragöz, S. S. (1997). *Program geliştirme: "Kaynak metinler"*. Konya: Öz Eğitim Yayınları.
- Çalık, T. (2006). *Eğitimle ilgili bazı temel kavramlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çatak, M. (2015). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 62(62), 69-94.

- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Matbaa.
- Çıkılı, Y. (2007). Eğitimle ilgili temel kavramlar. İçinde K. Keskinlik (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* (s. 1-35) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çilenti, K. (1988). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.
- Değirmencioğlu, C. (1999). Eğitimin felsefi temelleri. İçinde L. Küçükahmet (Ed.) *Öğretmenlik mesleğine giriş* (s. 91-107) İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Deryakulu, D. (2001). *Yapıcı öğrenme*. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal bilgiler öğretimi. İçinde C. Öztürk ve D. Dilek. (Ed.) *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s. 16-46) Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Ercan, R. (2007). Eğitimin felsefi temelleri. İçinde N. Saylan (ed.) *Eğitim bilimine giriş* (s. 39-75) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erden, M. (2001). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Erden, M. (2000). *Sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1995). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Ergün, M. (2003). Eğitimin felsefi temelleri. İçinde Ö. Demirel ve Z. Kaya (Ed.) *Öğretmenlik mesleğine giriş* (s.49-70) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ertürk, S. (2013). *Eğitimde "program" geliştirme*. Ankara: Edge Akademi.
- Ferah. A. (2007) Eğitimin felsefi temelleri. İçinde K. Keskinlik (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* (s. 255-295) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1991). *Eğitime giriş*. Ankara: Feryal Matbaacılık.
- Gözütok, F. D. (2003). Türkiye’de program geliştirme çalışmaları. *Milli Eğitim Dergisi*, 160, 90-102.
- Gutok, G. L. (2001). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar*. (Çev. N. Kale) Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Gün, E.S. (2007). *Türkiye ve İngiltere ilköğretim 4. ve 5. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürel, D. (2017). (2017). Taslak sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme. İçinde F. Güneş (Ed.), *I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS2017) Tam Metin Bildiri Kitabı* (s. 236-246). Bartın: Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği.
- Gürkan, T. ve Gökçe, E. (1999). *Türkiye'de ve çeşitli ülkelerde ilköğretim: Program, öğrenci, öğretmen*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Jackson, P. W. (1992). Conceptions of curriculum and curriculum specialists in Philip W. Jackson (Eds.) *Handbook of research on curriculum* (pp. 3-40). New York: Macmillan.
- Kabapınar, Y. (2009). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.
- Karakaya, S. (2004). *Eğitimde program geliştirme çalışmaları ve yeni yönelimler*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2001). *Araştırmalarda rapor hazırlama*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kaymakcı, S. (2009). Yeni Sosyal bilgiler programı neler getirdi?. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(5), 1530-1545.
- Keskin, Y. (2002). *Türkiye'de II. Meşrutiyet'ten günümüze kadar uygulanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarının analizi ve karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıçoğlu, G. (2009). Sosyal bilgiler, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. İçinde M. Safran. *Sosyal bilgiler öğretimi* (s.4-16). Ankara: Pegem Akademi.

- Koçoğlu, E., ve Aydın, M. (2017). Alan uzmanlarına göre 2017 sosyal bilgiler programının 2005 programı çerçevesinde analizi. *International Journal of Social Science Research*, 6(1), 61-74.
- Memişoğlu, H. (2012). İlköğretim 4-5 sosyal bilgiler ders programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 66-81.
- Merey, Z., Kuş, Z. ve Karatekin, K. (2012). Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi açasından karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1613-1632.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *Sosyal bilgiler dersi (4 ve 5. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *İlköğretim Sosyal bilgiler dersi (4, 5, 6 ve 7. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayıncılık.
- National Council for the Social Studies. (2010). National curriculum standards for social studies: a framework for teaching, *Learning, and Assessment*, 74(4), 217-222.
- Oliva, Peter F. (2005). *Developing the curriculum*. Boston: Pearson Education Inc.
- Hunkins, F. P.; & Ornstein, A. C. (2004). *Curriculum: Foundations, principles, and issues*. Boston: Pearson Education.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2012) Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. İçinde C. Öztürk (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık eğitimi* (s. 2-30) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2003). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Öztürk, F. (2004). Eğitimin felsefi temelleri. İçinde Y. Özden (Ed.) *Öğretmenlik mesleğine giriş* (s. 126-147) Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Saban, A. (2000). *Öğrenme öğretme süreci yeni teori ve yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Safran, M. (2008) Sosyal bilgiler öğretimine bakış. İçinde B. Tay ve A. Öcal (Ed.) *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler* (s.1-19) Ankara: Pegem Akademi.
- Sarıcan, E. (2006). *1998 ile 2004 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının vatandaşlık değerleri açısından karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Savage, T. V.; & Armstrong, D. G. (1996). *Effective teaching in elementary social studies*. New Jersey: Prentice Hall.
- Savaş, B. ve Ünüvar, P. (1999). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Semenderoğlu, A. ve Gülersoy, A. E. (2005). Eski ve yeni 4-5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 141-152
- Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Sever, R. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2015). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2003). Eğitimin felsefî temelleri. İçinde V. Sönmez (Ed.) *Öğretmenlik mesleğine giriş* (s. 43-79) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilimlerin öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, S. (2007). Eğitim ile ilgili temel kavramlar. İçinde N. Saylan (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* (s. 1-18) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şişman, M. (2002). *Öğretmenliğe giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine basın açıklaması*. Ankara: MEB Yayınları.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Tay, B. ve Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 341-374.
- Topses, G. (2006). Bir bilim olarak eğitimin temelleri. İçinde L. Küçükahmet (Ed.) *Eğitim bilimine giriş* (s. 24-44). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Turgut, Y. (2009). Verilerin kaydedilmesi, analizi, yorumlanması: nicel ve nitel. İçinde A. Tanrıöğen (Ed.) *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 193-247) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tümsek, S. (2006). *Eski (1998) ve yeni (2004) ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitaplarında (4. ve 5. sınıf) tarih konularının mukayesesi* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Varış, F. (1994). *Eğitimde program geliştirme "teori ve teknikler"*. Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Bondi, J., & Wiles, J. (1993). *Curriculum development: A guide to practice*. Merrill: Pearson Education Inc.
- Yanpar, T. (2012). Etkili ve anlamlı öğrenme için kuramsal yaklaşımlar ve yapılandırıcılık. İçinde C. Öztürk (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* (s. 52-74) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yeşiltaş, E. (2006). *Sosyal bilgiler fiziki coğrafya konuları öğretiminde araç-gereç kullanımının öğrencilerin başarı düzeylerine etkisi (Kars ili örneği)* (Yüksek lisans tezi). Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, S. (2004). *Örtük program: Eğitimde saklı uygulamalar*. İstanbul: Nobel
Yayın Dağıtım.

Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler :

Adı Soyadı: Habip SELVİ

Doğum Yeri ve Yılı: Horasan – 1990

Medeni Durumu: Evli

E posta : habibselvi25@gmail.com

Öğrenim Durumu :

Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

2008-2012 Lisans: Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler

2003-2007 Lise: Erzurum Aziziye Lisesi

1997-2003 ilköğretim: Erzurum/Horasan Yörükatlı Köyü İlköğretim okulu

İş Denevimi :

2015-2018: Çocuk Evleri Koordinasyon Merkez Müdürlüğünde Öğretmen

